

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΟΣΜΑ

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

- ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ,
- ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ,
- ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ,

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΙΩ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΛΟΓΟΙ

- ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΝΙΚΟΝ
- ΠΡΟΣ ΝΙΚΟΚΛΕΑ
- ΕΥΑΓΟΡΑΣ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1972

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΟΣΜΑ

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

(ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ, ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ,
ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ)

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1972

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Βίος Λυσίου.

Ὁ Λυσίας ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις πιθανώτατα τὸ 459 π.Χ. Ὁ πατήρ του Κέφαλος, ἐπιφανὴς καὶ πλούσιος Συρακόσιος, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ φίλου του πολιτικοῦ Περικλέους ἀφῆκε τὰς Συρακούσας καὶ ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔζησεν ὡς μέτοικος πολλὰ ἔτη, περίπου τριάκοντα, μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ὁ Λυσίας εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἀπῆλθε μετὰ τῶν δύο ἄλλων ἀδελφῶν του, Πολεμάρχου καὶ Εὐθυδήμου, εἰς τοὺς Θουρίους, πόλιν τῆς κάτω Ἰταλίας, ἀποικίαν τῶν Ἀθηναίων· ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὴν ρητορικὴν τέχνην ὑπὸ τοῦ Τισίου, τοῦ γνωστοῦ Συρακοσίου ρήτορος. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκστρατείαν τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν ὑπερίσχυσεν ἐν Θουρίοις ἡ δυσμενὴς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διακειμένη πολιτικὴ μερίς, τότε ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας (412 π.Χ.).

Ἐν Ἀθήναις ἔζη μετὰ τῶν ἀδελφῶν του μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας (404 π.Χ.) ὡς πλούσιος ἰσοτελής*, ἔχων κτήματα, τρεῖς οἰκίας καὶ σημαντικὸν ἐργοστάσιον ἀσπίδων ἐν Πειραιεῖ, ἐν τῷ ὁποίῳ εἰργάζοντο 120 δοῦλοι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ του εἶχον δημοκρατικὰ φρονήματα, ὁ μὲν ἀδελφός του Πολεμάρχος ἐφρονεῖτο ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους, ἐνὸς ἐκ τῶν τριάκοντα, ὁ δὲ Λυσίας διέφυγεν εἰς Μέγαρα, ἀφοῦ ἀπάλεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του. Ἐκ Μεγάρων ὑπεστήριξεν οὗτος τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ἐν Πειραιεῖ ὑπὸ τὸν Θρασύβουλον φυγάδων μετὰ πάσης θυσίας· οὕτως ἀπέστειλεν εἰς αὐτοὺς τὰ ὑπόλοιπα τῶν χρημάτων του, ἀσπίδας καὶ μισθοφόρους.

* Πᾶς ἰσοτελής ἦτο ἀπηλλαγμένος τοῦ μετοικίου — τοῦ ἐτησίου φόρου τῶν 12 δραχμῶν, τὰς ὁποίας κατέβαλλον οἱ μέτοικοι — καὶ ἄνευ ἀντιπροσώπου (πρ ο σ τ ᾶ τ ο υ) ὁ ἴδιος ὑπερήσπιζε τὰ συμφέροντά του ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ εἶχε δικαίωμα νὰ ἀγοράζῃ κτήματα.

Διὰ τὰς ἐνεργείας αὐτὰς τοῦ Λυσίου ὁ Θρασύβουλος εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας προέτεινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν νὰ παραχωρηθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου εἰς τὸν Λυσίαν, ἀλλ' ἡ πρότασις αὕτη τοῦ Θρασυβούλου κατεπολεμήθη ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ του ἀντιπάλου Ἀρχίνου ὡς παράνομος καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ Λυσίας δὲν ἐπέτυχεν τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου, ἀλλ' ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του ἴσπερ ἀλλή.

Ὁ Λυσίας εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 403 παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὡς κατηγορος τοῦ Ἐρατοσθένους, τοῦ φονέως τοῦ ἀδερφοῦ του· ὁ λόγος οὗτος κατὰ Ἐρατοσθένους εἶναι ὁ μόνος, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Λυσίας ἐν τῷ δικαστηρίῳ εἶπεν. Ἐκτοτε, ἐπειδὴ εἶχεν ἀπολέσει τὴν περιουσίαν του, ἤναγκάσθη πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων νὰ γίνῃ λογογράφος, ἥτοι νὰ γράφῃ ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ λόγους χάριν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἀνίκανοι ὄντες ν' ἀγορεύουν ἐν δικαστηρίοις ἀπεστήθιζον τοὺς ὑπὸ τοῦ Λυσίου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ὑποθέσεών των γραφομένους λόγους.

Ὁ Λυσίας ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις πιθανῶς τὸ 377 π.Χ.

2. Λόγοι Λυσίου.

Ὁ Λυσίας ἔγραψε παρὰ πολλοὺς λόγους, ὑπὲρ τοὺς 230. Εἰς ἡμᾶς περιεσώθησαν 34 λόγοι καὶ ἀποσπάσματα ἐξ ἄλλων περισσοτέρων· ἐκ τῶν λόγων τούτων οἱ μὲν πλεῖστοι εἶναι δικανικοὶ (δηλ. ἀπηγγέλθησαν ἐν τοῖς δικαστηρίοις), οἱ δὲ λοιποὶ συμβουλευτικοὶ, ἀπαγγελθέντες ἐν τῇ βουλῇ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, καὶ ἐπιδικαστικοὶ, ἀπαγγελθέντες κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις.

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΚΕΙΜΕΝΟΝ

1. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Εἰσαγωγή. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς ἦτο κατάλληλον ἰδίως διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας. Ἐκτεταμένοι ἐλαιῶνες ἐκάλυπτον τὸ πάλαι — ὅπως καὶ σήμερον — τὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς, ἣ δὲ ἀθηναϊκῆ πολιτεία, τῆς ὁποίας ἡ εὐπορία ἐξηροῦτο ὄχι ὀλίγον καὶ ἐκ τῆς ἐλαίας, συμφέρον εἶχε νὰ ἐμποδίξῃ τὴν ἐκρίζωσιν αὐτῆς δι' αὐστηρῶν τιμωριῶν. Ὅθεν ἐπὶ ποιῆ προστίμου ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ἰδιοκτητὰς κτημάτων νὰ κόπτον ἐντὸς ἐνὸς ἔτους πρὸς ἰδίαν χρῆσιν περισσοτέρας τῶν δύο ἐλαιῶν. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ἴσχυε μόνον διὰ τὰς ἰδιωτικὰς ἐλαίας. Ὅλως ὁμως ἰδιαίτερον μέριμναν ἐδείκνυνεν ἡ πολιτεία περὶ τῶν ἐλαιῶν, αἱ ὁποῖαι κατήγοντο ἐκ τῆς ἐλαίας τῆς φυτευθείσης ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἢ ἐκ τῶν παραφυάδων αὐτῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ· αὐταὶ ἐκαλοῦντο *μορίαίαι* καὶ ἦσαν ἱεραί, ἀφιερωμέναι εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Ὡς ἰδιοκτησίαι δὲ τῆς πολιτείας ἐμισθῶνοντο αὐταὶ εἰς τοὺς περισσότερα προσφέροντας.

Τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν μοριῶν εἶχεν ὁ Ἄρειος πάγος. Ὁὗτος διέταττε τοὺς ἄρχοντας νὰ ἐπαγορευνοῦν διὰ τὴν ἔγκαιρον πληρωμὴν τοῦ μισθώματος καὶ καθ' ἕκαστον μῆνα ἐλάμβανε γνῶσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν. Πάντα δὲ βλάπτοντα ἢ καταστρέφοντα μορία ἐτιμῶρει ὁ Ἄρειος πάγος δι' ἐξουρίας καὶ δημεύσεως τῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Αἱ καταστροφαί, τὰς ὁποίας ἐπέφεραν ἐν τῇ Ἀττικῇ ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος καὶ αἱ κατόπιν ἐσωτερικαὶ διαμάχαι τῆς χώρας, δὲν ἐφείσθησαν καὶ τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν. Καὶ οὕτως ἐξηγεῖται, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐλήφθη πολὺ μεγαλυτέρα φροντίς περὶ τὴν διάσωσιν τῆς ἐλαιοφυτείας. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὑπελείπετο ἀκόμη κεκολλωμένοις κορμὸς ἐλαίας καταστραφείσης διὰ πυρὸς ἢ ἄλλως πως, ὅστις ὑπῆρχεν ἐλπίς διὰ τὴν μεγάλην ζωτικότητα τῆς ἐλαίας νὰ γίνῃ πάλιν καρποφόρος διὰ καταλλήλου ἐπιμελείας. Ὅθεν οἱ τοιοῦτοι κορμοὶ τῶν μοριῶν περιεβάλλοντο διὰ περιφραγμάτων ξυλίνων (σηκῶν) καὶ ἀπηγορεύθη ἡ καλλιέργεια τοῦ πλησίον αὐτῶν χώρου. Ἡ λέξις σηκὸς ἐσήμαινεν ἐν τούτοις καὶ τὸν περιπεφραγμένον κορμόν. Καὶ τῶν σηκῶν τούτων τὴν ἐπίβλεψιν εἶχεν ὡσαύτως ὁ Ἄρειος πάγος καὶ ἐτιμῶρει δι'

ἐξουσίας καὶ δημεύσεως τῆς περιουσίας ἐκεῖνον, ὅστις εὐρίσκειτο ἔνοχος καταστροφῆς σηκοῦ τινος· τὸν δ' εὐρισκόμενον ἔνοχον καλλιουργίας τοῦ πλησίον τοῦ σηκοῦ χώρου ἐτιμῶρει διὰ χρηματικῆς ποιητῆς.

Λιὰ τὴν καταστροφὴν τοιοῦτου σηκοῦ (δηλ. κεκολοβωμένου κορμῶ μορίας μετὰ τοῦ περιφράγματος αὐτοῦ) ὁ Νικόμαχος — νεανίας ἀπειρος — κατηγοροῦσεν εὐπορόν τινα Ἀθηναῖον πολίτην. Τὸ πρῶτον ὁμοῦς εἶχε κατηγορήσει αὐτὸν ἐγγράφως διὰ καταστροφὴν μορίας· ἔπειτα δὲ κατανοήσας, ὅτι ἡ κατηγορία αὕτη δὲν θὰ ἐτέγγαγεν ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῶν δημοσίων μισθωτῶν, μετέβαλε τὸ περιεχόμενον τῆς κατηγορίας καὶ κατὰ τὴν προφορικὴν διαδικασίαν κατηγορεῖ τὸν πλοῦσιον Ἀθηναῖον διὰ καταστροφὴν σηκοῦ. Πρὸς ἀνασκευὴν τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀπαγγέλλει ὁ πλοῦσιος Ἀθηναῖος τὸν παρόντα λόγον, τὸν ὁποῖον χάριν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Λυσίας.

Ἡ δίκη ἐγένετο ἐνώπιον τῆς βουλῆς τοῦ Ἀρείου πάγου προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ ἀρχοντος βασιλέως. Τὸ ἔτος τῆς ἀπαγγελίας τοῦ λόγου δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπηγγέθη οὗτος τὸ 395 π.Χ.

¹ Πρῶτερον μὲν, ὦ βουλή, ἐνόμιζον ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ, ἡσυχίαν ἄγοντι, μήτε δίκας ἔχειν μήτε πράγματα· νυνὶ δὲ οὕτως ἀπροσδοκῆτοις αἰτίαις καὶ πονηροῖς συκοφάνταις περιπέπτωκα, ὥστ' εἴ πως οἶόν τε, δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μὴ γεγονότας ἤδη δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· διὰ γὰρ τοὺς τοιοῦτους οἱ κίνδυνοι κοινοὶ γίνονται καὶ τοῖς μὴδὲν ἀδικοῦσι καὶ τοῖς πολλὰ ἡμαρτηκόσιν.

² Οὕτω δ' ἄπορος ὁ ἀγὼν μοι καθέστηκεν, ὥστ' ἀπεγράφην τὸ μὲν πρῶτον ἐλάαν ἐκ τῆς γῆς ἀφανίζεις, καὶ πρὸς τοὺς ἐωνημένους τοὺς καρπούς τῶν μορίων πυθανόμενοι προσῆσαν· ἐπειδὴ δ' ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἀδικοῦντά με οὐδὲν εὐρεῖν ἐδυνήθησαν, νυνὶ με σηκόν φασιν ἀφανίζεις, ἡγούμενοι ἐμοὶ μὲν ταύτην τὴν αἰτίαν ἀπορωτάτην εἶναι ἀπελέγξαι, αὐτοῖς δὲ ἐξεῖναι μᾶλλον, ὅ τι ἂν βούλωνται, λέγειν.

³ Καὶ δεῖ με, περὶ ὧν οὗτος ἐπιβεβουλευκῶς ἤκει, ἄμ' ὑμῖν

τοῖς διαγνωσομένοις περὶ τοῦ πράγματος ἀκούσαντα καὶ περὶ τῆς πατρίδος καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἀγωνίσασθαι. Ὅμως δὲ πειράσομαι ἐξ ἀρχῆς ὑμᾶς διδάξαι.

Ἦν μὲν γὰρ τοῦτο Πεισάνδρου τὸ χωρίον, δημευθέν-⁴ των δ' ἐκείνου τῶν ὄντων, Ἀπολλόδωρος ὁ Μεγαρεύς δωρεὰν παρὰ τοῦ δήμου λαβὼν τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἐγεώργει, ὀλίγῳ δὲ πρὸ τῶν τριάκοντα Ἀντικλῆς παρ' αὐτοῦ πριάμενος ἐξεμίσθωσεν· ἐγὼ δὲ παρ' Ἀντικλέους εἰρήνης οὐσης ἔωνούμην.

Ἦγοῦμαι τοίνυν, ὦ βουλή, ἐμὸν ἔργον ἀποδειῖξαι, ὡς,⁵ ἐπειδὴ τὸ χωρίον ἐκτησάμην, οὐτ' ἐλάα οὔτε σηκὸς ἐνῆν ἐν αὐτῷ. Νομίζω γὰρ τοῦ μὲν προτέρου χρόνου, οὐδ' εἰ πολλὰ ἐνῆσαν μορία, οὐκ ἂν δικαίως ζημιοῦσθαι· εἰ γὰρ μὴ δι' ἡμᾶς εἰσιν ἠφανισμένοι, οὐδὲν προσήκει περὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀμαρτημάτων ὡς ἀδικοῦντας κινδυνεύειν.

Πάντες γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι ὁ πόλεμος καὶ ἄλλων πολ-⁶ λῶν αἴτιος κακῶν γεγένηται, καὶ τὰ μὲν πόρρω ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐτέμνετο, τὰ δ' ἐγγύς ὑπὸ τῶν φίλων διηρπάζετο· ὥστε πῶς ἂν δικαίως ὑπὲρ τῶν τότε τῇ πόλει γεγενημένων συμφορῶν ἐγὼ νυνὶ δίκην διδοίην; Ἄλλως τε καὶ ὅτι τοῦτο τὸ χωρίον ἐν τῷ πολέμῳ δημευθὲν ἄπρατον ἦν πλεῖν ἢ τρία ἔτη. Οὐ θαυμαστὸν δ' εἰ τότε τὰς μορίας ἐξέ-⁷ κοπτον, ἐν ᾧ οὐδὲ τὰ ἡμέτερ' αὐτῶν φυλάττειν ἐδυνάμεθα. Ἐπίστασθε δέ, ὦ βουλή, ὅσα μάλιστα τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθε, πολλὰ ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δασέα ὄντα ἰδίαις καὶ μορίαις ἐλάαις, ὧν νῦν τὰ πολλὰ ἐκκέκοπται καὶ ἡ γῆ φιλή γεγένηται· καὶ τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῷ πολέμῳ κεκτημένων οὐκ ἀξιοῦτε παρ' αὐτῶν, ἐτέρων ἐκκο-⁸ ψάντων, δίκην λαμβάνειν. Καίτοι εἰ τοὺς διὰ παντὸς τοῦ χρόνου γεωργοῦντας τῆς αἰτίας ἀφίετε, ἢ που χρὴ τοὺς γ' ἐν τῇ εἰρήνῃ πριαμένους ἀφ' ὑμῶν ἀζημίους γενέσθαι.

- 9 Ἄλλὰ γάρ, ὦ βουλή, περὶ μὲν τῶν πρότερον γεγενημένων πολλὰ ἔχων εἰπεῖν ἱκανὰ νομίζω τὰ εἰρημένα· ἐπειδὴ δ' ἐγὼ παρέλαβον τὸ χωρίον, πρὶν ἡμέρας πέντε γενέσθαι, 10 ἀπεμίσθωσα Καλλιστράτῳ, ἐπὶ Πυθοδώρου ἄρχοντος· ὃς δύο ἔτη ἐγεώργησεν οὔτε ἰδίαν ἐλάαν οὔτε μορίαν οὔτε σηκὸν παραλαβών. Τρίτῳ δὲ ἔτει Δημήτριος οὕτωσιν εἰργάσατο ἐνιαυτόν· τῷ δὲ τετάρτῳ Ἀλκία Ἀντισθένης ἀπελευθέρῳ ἐμίσθωσα, ὃς τέθνηκε· κατὰ τρία ἔτη ὁμοίως καὶ Πρωτέας ἐμισθώσατο. Καί μοι δεῦρ' ἴτε.

Μάρτυρες

- 11 Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήκει, αὐτὸς γεωργῶ. Φησὶ δὲ ὁ κατήγορος ἐπὶ Σουριάδου ἄρχοντος σηκὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐκκεκόφθαι. Ὑμῖν δὲ μεμαρτυρήκασιν οἱ πρότερον ἐργαζόμενοι καὶ πολλὰ ἔτη παρ' ἐμοῦ μεμισθωμένοι μὴ εἶναι σηκὸν ἐν τῷ χωρίῳ. Καίτοι πῶς ἂν τις φανερώτερον ἐξελέγξειε ψευδόμενον τὸν κατήγορον; Οὐ γὰρ οἶόν τε, ἃ πρότερον μὴ ἦν, ταῦτα τὸν ὕστερον ἐργαζόμενον ἀφανίζειν.
- 12 Ἐγὼ τοίνυν, ὦ βουλή, ἐν μὲν τῷ τέως χρόνῳ, ὅσοι με φάσκοιεν δεινὸν εἶναι καὶ ἀκριβῆ καὶ οὐδὲν ἂν εἰκῆ καὶ ἀλογίστως ποιῆσαι, ἠγανάκτουν ἂν, ἠγούμενος μᾶλλον εὐλογεῖσθαι ἢ ὡς μοι προσῆκε· νῦν δὲ πάντας ἂν ὑμᾶς βουλομένην περὶ ἐμοῦ ταύτην τὴν γνώμην ἔχειν, ἵνα ἠγῆσθέ με σκοπεῖν ἂν, εἴπερ τοιούτοις ἔργοις ἐπεχειροῦν, καὶ ὅ τι κέρδος ἐγίγνετο τῷ ἀφανίσαντι καὶ ἦτις ζημία τῷ περιποιήσαντι, καὶ τί ἂν λαθῶν διεπραξάμην καὶ τί ἂν φανερὸς γενόμενος ὑφ' ὑμῶν ἔπασχον. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι τὰ τοιαῦτα οὐχ ὕβρεως ἀλλὰ κέρδους ἕνεκα ποιοῦσιν· ὥστε καὶ ὑμᾶς εἰκὸς οὕτω σκοπεῖν, καὶ τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων τὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ἀποφαίνοντας ἦτις ὠφέλεια τοῖς ἀδικήσασιν ἐγίγνετο.

Οὗτος μέντοι οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδειῖξαι, οὐθ' ὡς ὑπὸ πε-¹⁴
 νίας ἠναγκάσθην τοιούτοις ἔργοις ἐπιχειρεῖν, οὐθ' ὡς τὸ χω-
 ρίον μοι διεφθείρετο τοῦ σηκοῦ ὄντος, οὐθ' ὡς ἀμπέλοις ἐμ-
 ποδῶν ἦν, οὐθ' ὡς οἰκίας ἐγγύς, οὐθ' ὡς ἐγὼ ἄπειρος τῶν
 παρ' ὑμῖν κινδύνων. Ἐγὼ δ', εἴ τι τοιοῦτον ἔπραττον, πολ-
 λὰς ἂν καὶ μεγάλας ἐμαυτῷ ζημίας γενομένας ἀποφῆναιμι.

“Ὅς πρῶτον μὲν μεθ' ἡμέραν ἐξέκοπτον τὸν σηκόν, ὥσ-¹⁵
 περ οὐ πάντα λαθεῖν δεόν, ἀλλὰ πάντα Ἀθηναίους εἰδέ-
 ναι. Καὶ εἰ μὲν αἰσχρὸν ἦν μόνον τὸ πρᾶγμα, ἴσως ἂν τις
 τῶν παριόντων ἠμέλησε· νῦν δ' οὐ περὶ αἰσχύνης ἀλλὰ τῆς
 μεγίστης ζημίας ἐκινδύνευον. Πῶς δ' οὐκ ἂν ἦν ἀθλιώτατος¹⁶
 ἀνθρώπων ἀπάντων, εἰ τοὺς ἐμαυτοῦ θεράποντας μηκέτι
 δούλους ἐμελλον ἔξειν, ἀλλὰ δεσπότας τὸν λοιπὸν βίον, τοι-
 οῦτον ἔργον συνειδόμενος; “Ὡστε εἰ καὶ τὰ μέγιστα εἰς ἐμὲ
 ἐξημάρτανον, οὐκ ἂν οἶόν τε ἦν δίκην με παρ' αὐτῶν λαμ-
 βάνειν· εὖ γὰρ ἂν ἤδειν, ὅτι ἐπ' ἐκείνοις ἦν καὶ ἐμὲ τιμωρή-
 σασθαι καὶ αὐτοῖς μηνύσασιν ἐλευθέρους γενέσθαι.

“Ἐτι τοίνυν, εἰ τῶν οἰκετῶν παρέστη μοι μηδὲν φροντί-¹⁷
 ζειν, πῶς ἂν ἐτόλμησα τοσούτων μεμισθωμένων καὶ ἀπάν-
 των συνειδόμετων ἀφανίσαι τὸν σηκόν βραχέος μὲν κέρδους
 ἔνεκα, προθεσμίας δὲ οὐδεμιᾶς οὐσης τῷ κινδύνῳ τοῖς εἰρ-
 γασμένοις ἅπασιν τὸ χωρίον ὁμοίως προσῆχον εἶναι σῶν τὸν
 σηκόν; Νῦν δὲ καὶ ἐμὲ ἀπολύσαντες φαίνονται, καὶ σφᾶς
 αὐτοὺς, εἶπερ ψεύδονται, μετόχους τῆς αἰτίας καθιστάντες.

Εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα παρεσκευασάμην, πῶς ἂν οἶός τ' ἦν¹⁸
 πάντα πείσαι τοὺς παριόντας ἢ τοὺς γείτονας, οἳ οὐ μόνον
 ἀλλήλων ταῦτ' ἴσασιν, ἀ πᾶσιν ὄραν ἔξεστιν, ἀλλὰ καὶ περὶ
 ὧν ἀποκρυπτόμεθα μηδένα εἰδέναι, καὶ περὶ ἐκείνων πυνθά-
 νονται; Ἐμοὶ τοίνυν τούτων οἱ μὲν φίλοι, οἱ δὲ διάφοροι
 περὶ τῶν ἐμῶν τυγχάνουσιν ὄντες.

Ὅς ἐχρῆν τοῦτον παρασχέσθαι μάρτυρας, καὶ μὴ μόνον¹⁹

οὕτως τολμηρὰς κατηγορίας ποιεῖσθαι, ὡς ἐγὼ μὲν παρειστήκειν, οἱ δ' οἰκέται ἐξέτεμνον τὰ πρέμνα, ἀναθέμενος δὲ ὁ βοηλάτης ὄχρητο ἀπάγων τὰ ξύλα.

- 20 Καίτοι, ὦ Νικόμαχε, χρῆν σε τότε καὶ παρακαλεῖν τοὺς παριόντας μάρτυρας καὶ φανερόν ποιεῖν τὸ πρᾶγμα· καὶ ἐμοὶ μὲν οὐδεμίαν ἂν ἀπολογίαν ὑπέλιπες, αὐτὸς δέ, εἰ μὲν σοι ἐχθρὸς ἦν, ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ ἤσθα ἂν με τετιμωρημένος, εἰ δὲ τῆς πόλεως ἕνεκα ἔπραττες, οὕτως ἐξελέγξας οὐκ ἂν ἐδόκεις εἶναι συκοφάντης, εἰ δὲ κερδαίνειν ἐβούλου, τότε ἂν πλειστον ἔλαβες· φανεροῦ γὰρ ὄντος τοῦ πράγματος οὐδεμίαν ἄλλην ἠγούμην ἂν εἶναι μοι σωτηρίαν ἢ σὲ χρήμασι πεῖσαι. Τούτων τοίνυν οὐδὲν ποιήσας διὰ τοὺς σοὺς λόγους ἀξιοῖς με ἀπολέσθαι καὶ κατηγορεῖς, ὡς ὑπὸ τῆς ἐμῆς δυνάμεως καὶ τῶν ἐμῶν χρημάτων οὐδεὶς ἐθέλει σοι μαρτυρεῖν.
- 22 Καίτοι εἰ εὐθὺς μ' ἰδὼν τὴν μορίαν ἀφανίζοντα τοὺς ἐννέα ἄρχοντας ἐπήγαγες ἢ ἄλλους τινὰς τῶν ἐξ Ἀρείου πάγου, οὐκ ἂν ἐτέρων ἔδει σοι μαρτύρων· οὕτω γὰρ ἂν σοι συνήδυσαν ἀληθῆ λέγοντι, ὅπερ καὶ διαγιγνώσκειν ἐμελλον περὶ τοῦ πράγματος.
- 23 Δεινότατα οὖν πάσχω· οὗτος εἰ μὲν παρέσχετο μάρτυρας, τούτοις ἂν ἠξίου πιστεύειν, ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἰσὶν αὐτῶ, ἐμοὶ καὶ ταύτην ζημίαν οἶεται χρῆναι γενέσθαι. Καὶ τούτου μὲν οὐ θαυμάζω· οὐ γὰρ δήπου συκοφαντῶν τοιοῦτων γε λόγων ἀπορήσει, ἀπορήσας μαρτύρων ὑμᾶς δ' οὐκ ἀξιῶ τὴν αὐτὴν τούτῳ γνώμην ἔχειν.
- 24 Ἐπίστασθε γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ πολλὰς μορίας οὔσας καὶ πυρκαϊὰς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐμοῖς χωρίοις, ἅς, εἴπερ ἐπεθύμουν, πολὺ ἦν ἀσφαλέστερον καὶ ἀφανίσαι καὶ ἐκκόψαι καὶ ἐπεργάσασθαι, ὅσῳπερ ἤττον τὸ ἀδίκημα πολλῶν οὐσῶν ἐμελλε δῆλον ἔσεσθαι.
- 25 Νῦν δ' οὕτως αὐτὰς περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι ὥσπερ καὶ

τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν, ἡγούμενος περὶ ἀμφοτέρων τούτων εἶναί μοι τὸν κίνδυνον. Αὐτοὺς τοίνυν ὑμᾶς τούτων μάρτυρας παρέξομαι, ἐπιμελουμένους μὲν ἑκάστου μηνός, ἐπιγνώμονας δὲ πέμποντας καθ' ἑκάστον ἑνιαυτόν· ὧν οὐδεὶς πάποτ' ἐζημίωσέ μ' ὡς ἐργαζόμενον τὰ περὶ τὰς μορίας χωρία. Καίτοι οὐ θαυμαστόν δήπου, εἰ τὰς μὲν μικρὰς ζημίας οὕτω περὶ πολλοῦ ποιῶμαι, τοὺς δὲ περὶ τοῦ σώματος κινδύνους οὕτω περὶ οὐδενός ἡγοῦμαι, καὶ τὰς μὲν πολλὰς ἐλάας, εἰς ἃς ἐξῆν μᾶλλον ἐξαμαρτάνειν, οὕτω θεραπεύων φρίνομαι, τὴν δὲ μίαν μορίαν, ἣν οὐχ οἶόν τ' ἦν λαθεῖν ἐξορύσσοντα, ὡς ἀφανίζων νυνὶ κρίνομαι;

Πότερον δέ μοι κρεῖττον ἦν, ᾧ βουλή, δημοκρατίας οὐσης παρανομεῖν ἢ ἐπὶ τῶν τριάκοντα; Καὶ οὐ λέγω ὡς τότε δυνάμενος ἢ ὡς νῦν διαβεβλημένος, ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ τότε μᾶλλον ἐξῆν ἀδικεῖν ἢ νυνί. Ἐγὼ τοίνυν οὐδ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ οὔτε τοιοῦτον οὔτ' ἄλλο οὐδὲν κακὸν ποιήσας φανήσομαι.

Πῶς δ' ἂν, εἰ μὴ πάντων ἀνθρώπων ἑμαυτῷ κακονούστατος ἦν, ὑμῶν οὕτως ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τὴν μορίαν ἀφανίζειν ἐπεχείρησα τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ δένδρον μὲν οὐδὲ ἐν ἔστι, μιᾶς δὲ ἐλάας σηκός, ὡς οὗτός φησιν, ἦν, κυκλόθεν δὲ ὁδὸς περιέχει, ἀμφοτέρωθεν δὲ γείτονες περιοικῶσιν, ἄερκτον δὲ καὶ πανταχόθεν κάτοπτόν ἐστιν; Ὡστε τίς ἂν ἀπετόλμησε, τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐπιχειρῆσαι τοιούτω πράγματι;

Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι ὑμᾶς μὲν, οἷς ὑπὸ τῆς πόλεως τὸν ἅπαντα χρόνον προστέτακται τῶν μορίων ἐλαῶν ἐπιμελεῖσθαι, μήθ' ὡς ἐπεργαζόμενον πάποτε ζημιῶσαί με μήθ' ὡς ἀφανίσαντα εἰς κίνδυνον καταστήσαι, ταῦτον δέ, ὅς οὔτε γεωργῶν ἐγγυὸς τυγχάνει οὔτ' ἐπιμελητῆς ἡρημένος οὔθ' ἡλικίαν ἔχων εἰδέναι περὶ τῶν τοιούτων, ἀπογράψαι με μορίαν ἀφανίζειν.

- 30 Ἐγὼ τοίνυν δέομαι ὑμῶν μὴ τοὺς τοιοῦτους λόγους πιστοτέρους ἡγήσασθαι τῶν ἔργων, μηδὲ περὶ ὧν αὐτοὶ σύνιστε τὰ τοιαῦτ' ἀνασχέσθαι τῶν ἐμῶν ἐχθρῶν λεγόντων, ἐνθουμουμένους καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῆς ἄλλης πολιτείας.
- 31 Ἐγὼ γὰρ τὰ ἐμοὶ προστεταγμένα ἅπαντα προθυμότερον πεποίηκα, ἢ ὡς ὑπὸ τῆς πόλεως ἠναγκαζόμενην, καὶ τριηραρχῶν καὶ εἰσφοράς εἰσφέρων καὶ χορηγῶν καὶ τᾶλλα λητουργῶν οὐδενὸς ἤττον πολυτελεῶς τῶν πολιτῶν.
- 32 Καίτοι ταῦτα μὲν μετρίως ποιῶν ἀλλὰ μὴ προθύμως οὔτ' ἂν περὶ φυγῆς οὔτ' ἂν περὶ τῆς ἄλλης οὐσίας ἡγωνιζόμενην, πλείω δ' ἂν ἐκεκτῆμην, οὐδὲν ἀδικῶν οὐδ' ἐπικίνδυνον ἑμαυτῷ καταστήσας τὸν βίον· ταῦτα δὲ πράξας, ἃ οὗτός μου κατηγορεῖ, ἐκέρδαινον μὲν οὐδέν, ἑμαυτὸν δ' εἰς κίνδυνον
- 33 καθίστην. Καίτοι πάντες ἂν ὁμολογήσαιτε δικαιοτέρον εἶναι τοῖς μεγάλοις χρῆσθαι τεκμηρίοις περὶ τῶν μεγάλων, καὶ πιστότερα ἡγεῖσθαι, περὶ ὧν ἅπανα ἢ πόλις μαρτυρεῖ, μᾶλλον ἢ περὶ ὧν μόνος οὗτος κατηγορεῖ.
- 34 Ἔτι τοίνυν, ὦ βουλή, ἐκ τῶν ἄλλων σκέψασθε. Μάρτυρας γὰρ ἔχων αὐτῷ προσῆλθον, λέγων, ὅτι μοι πάντες ἔτι εἰσὶν οἱ θεράποντες, οὓς ἐκεκτῆμην, ἐπειδὴ παρέλαβον τὸ χωρίον, καὶ ἔτοιμός εἰμι, εἴ τινα βούλοιο, παραδοῦναι βασανίζειν, ἡγούμενος οὕτως ἂν τὸν ἔλεγχον ἰσχυρότατον γε
- 35 νέσθαι τῶν τούτου λόγων καὶ τῶν ἔργων τῶν ἐμῶν. Οὗτος δ' οὐκ ἤθελεν, οὐδὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς θεράπουσιν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι, εἰ περὶ αὐτῶν μὲν οἱ βασανιζόμενοι κατηγοροῦσιν, εὖ εἰδότες ὅτι ἀποθανοῦνται, περὶ δὲ τῶν δεσποτῶν, οἷς πεφύκασι κακονούστατοι, μᾶλλον ἂν ἔλοιτο ἀνέχεσθαι βασανιζόμενοι ἢ κατειπόντες ἀπηλλάχθαι τῶν παρόντων κακῶν.
- 36 Καὶ μὲν δὴ, ὦ βουλή, φανερόν οἶμαι εἶναι ὅτι, εἰ Νικομάχου ἐξαιτουῦντος τοὺς θεράποντας μὴ παρεδίδουν, ἐδό-

κουν ἂν ἑμαυτῷ συνειδέναι· ἐπειδὴ τοίνυν ἑμοῦ παραδιδόν-
τος οὗτος παραλαβεῖν οὐκ ἤθελε, δίκαιον καὶ περὶ τούτου
τὴν αὐτὴν γνώμην σχεῖν, ἄλλως τε καὶ τοῦ κινδύνου οὐκ
ἴσου ἀμφοτέροις ὄντος. Περὶ ἑμοῦ μὲν γὰρ εἰ ἔλεγον, ἃ οὗτος ³⁷
ἔβούλετο, οὐδ' ἂν ἀπολογήσασθαι μοι ἐξεγένετο· τούτῳ δ' εἰ
μὴ ὠμολόγουν, οὐδεμιᾶ ζημίᾳ ἔνοχος ἦν. "Ὡστε πολὺ μᾶλ-
λον τοῦτον παραλαμβάνειν ἐχρῆν ἢ ἐμὲ παραδοῦναι προσῆ-
κεν. Ἐγὼ τοίνυν εἰς τοῦτο προθυμίας ἀφικόμεν, ἡγούμενος
πρὸς ἑμοῦ εἶναι καὶ ἐκ βασάνων καὶ ἐκ μαρτύρων καὶ ἐκ
τεκμηρίων ὑμᾶς περὶ τοῦ πράγματος τάληθῆ πυθέσθαι.

Ἐνθυμεῖσθαι δὲ χρῆ, ὧ βουλή, ποτέροις χρῆ πιστεῦειν ³⁸
μᾶλλον, οἷς πολλοὶ μεμαρτυρήκασιν ἢ ᾧ μηδεὶς τετόλμηκε,
καὶ πότερον εἰκὸς μᾶλλον τοῦτον ἀκινδύνως ψεύδεσθαι ἢ μετὰ
τοσούτου κινδύνου τοιοῦτον ἐμὲ ἔργον ἐργάσασθαι, καὶ πό-
τερον οἴεσθε αὐτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως βοηθεῖν ἢ συκοφαν-
τοῦντα αἰτιάσασθαι.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐγνωκέναι ὑμᾶς ἡγοῦμαι, ὅτι Νικόμαχος ³⁹
ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πεισθεὶς τῶν ἐμῶν τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἀγω-
νίζεται, οὐχ ὡς ἀδικοῦντα ἐλπίζων ἀποδείξειν, ἀλλ' ὡς ἀρ-
γύριον παρ' ἑμοῦ λήψεσθαι προσδοκῶν. "Ὅσῳ γὰρ ρί τοιοῦ-
τοί εἰσιν ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν κινδύνων, το-
σοῦτῳ πάντες αὐτοὺς φεύγουσι μάλιστα. Ἐγὼ δέ, ὧ βουλή, ⁴⁰
οὐκ ἤξιουν, ἀλλ' ἐπειδὴ περ με ἠτιάσατο, παρέσχον ἑμαυτὸν
ὅ τι βούλεσθε χρῆσθαι, καὶ τούτου ἕνεκα τοῦ κινδύνου οὐ-
δενὶ ἐγὼ τῶν ἐχθρῶν διηλλάγην, οἷ ἐμὲ ἥδιον κακῶς λέγου-
σιν ἢ σφᾶς αὐτοὺς ἐπαινοῦσι, καὶ φανερώς μὲν οὐδεὶς πώπο-
τε ἐμὲ αὐτῶν ἐπεχείρησε ποιῆσαι κακὸν οὐδέν, τοιούτους δὲ
ἐπιπέμπουσί μοι, οἷς ὑμεῖς οὐκ ἂν δικαίως πιστεύοιτε.

Πάντων γὰρ ἀθλιώτατος ἂν γενοίμην, εἰ φυγὰς ἀδίκως ⁴¹
καταστήσομαι, ἅπαις μὲν ὢν καὶ μόνος, ἐρήμου δὲ τοῦ οἴκου
γενομένου, μητρὸς δὲ πάντων ἐνδεοῦς οὔσης, πατρίδος δὲ

τοιαύτης ἐπ' αἰσχίσταις στερηθεῖς αἰτίαις, πολλάς μὲν ναυμαχίας ὑπὲρ αὐτῆς νευαυμαχηκῶς, πολλάς δὲ μάχας μεμαχημένους, κόσμιον δ' ἑμαυτὸν καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ παρασχών.

- 42 Ἄλλὰ γάρ, ὦ βουλή, ταῦτα μὲν ἐνθάδε οὐκ οἶδ', ὅ τι δεῖ λέγειν· ἀπέδειξα δ' ὑμῖν, ὡς οὐκ ἐνῆν σηκὸς ἐν τῷ χωρίῳ, καὶ μάρτυρας παρεσχόμεν καὶ τεκμήρια. Ἄχρη μεμνημένους διαγιγνώσκειν περὶ τοῦ πράγματος καὶ ἀξιοῦν παρὰ τούτου πυθέσθαι, ὅτου ἕνεκα, ἐξὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐλέγξαι,
- 43 τοσοῦτῳ χρόνῳ ὕστερον εἰς τοσοῦτόν με κατέστησεν ἀγῶνα, καὶ μάρτυρα οὐδένα παρασχόμενος ἐκ τῶν λόγων ζητεῖ πιστὸς γενέσθαι, ἐξὸν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ἀδικοῦντα ἀποδειξαι, καὶ ἐμοῦ ἅπαντας διδόντος τοὺς θεράποντας, οὓς φησι παραγενέσθαι, παραλαβεῖν οὐκ ἔθελεν.

2. ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

Εἰσαγωγὴ. Τὸ πάλαι ἐν Ἀθήναις δὲν ὑπῆρχον οὔτε πτωχοκομεῖα οὔτε νοσοκομεῖα οὔτε τὰ ἄλλα σήμερον πολυάρθμα εὐεργετικά ἰδρώματα· ὡς ἐκ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ψηφίσει διὰ νόμον νὰ παρέχουν χρηματικόν τι βοήθημα εἰς πάντα ἀδύνατον πολίτην· τοιοῦτος δ' ἦτο ὁ ἔχων περιουσίαν μικροτέραν τῶν τριῶν μνῶν (= 300 δραχμῶν) καὶ τοιαύτην σωματικὴν βλάβην, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐργάζεται πρὸς κτῆσιν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.

Τὸ βοήθημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐλάμβανεν ἕκαστος τῶν ἀδυνάτων, ἦτο διάφορον ὡς πρὸς τὸ ποσὸν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς· κατὰ τὸν χρόνον ὁμῶς τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ παρόντος λόγου ἦτο καθ' ἑκάστην εἰς ὀβολὸς (= $\frac{1}{6}$ τῆς δραχμῆς). Ἀλλὰ πρὸς λήψιν τοῦ βοηθήματος τούτου ὤφειλε πᾶς θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς ἀδύνατον νὰ ὑποβάλλῃ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους αἴτησιν βοηθείας εἰς τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, ἡ ὁποία ἐδοκίμαζε τοὺς ἀδυνάτους, ἐξήταζε δηλ. αὐτούς, ἐὰν πράγματι ἦσαν ἄξιοι τοῦ βοηθήματος. Ἐπειδὴ δὲ συνέβαινον πολλαὶ καταχρήσεις, ἐπετρέπετο εἰς πάντα Ἀθηναῖον πολίτην νὰ εἰσαγγείλῃ (= καταγγείλῃ) τὸν αἰτοῦντα τὸ βοήθημα ὡς ἀπατεῶνα, νὰ παρουσιασθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δοκιμασίας ἐνώπιον τῆς βουλῆς καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ προφορικῶς τὴν καταγγελίαν του, εἰς δὲ τὸν ἀδύνατον ν' ἀπολογηθῇ κατὰ τῆς τοιαύτης κατηγορίας. Μετὰ τὴν ἀπολογίαν τοῦ ἀδυνάτου ἡ βουλή ἀπεφάσιζε περὶ τῆς παροχῆς ἢ μὴ τοῦ βοηθήματος. Ὁ δὲ δοκιμασθεὶς καὶ τυχῶν τοῦ βοηθήματος ἀδύνατος ὤφειλε νὰ ὑποβάλλεται εἰς νέαν κατ' ἔτος δοκιμασίαν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ καὶ ἐνώπιον τῆς ἐκάστοτε νέας βουλῆς.

Καὶ ὁ ἀδύνατος τοῦ παρόντος λόγου εἶχε δοκιμασθῇ πολλάκις ὡς τοιοῦτος καὶ ἐλάμβανεν ἀπὸ πολλοῦ παρὰ τῆς πολιτείας τὸ νόμιμον βοήθημα. Κατὰ τὴν τωρινὴν ὁμῶς δοκιμασίαν κατήγγειλέ τις αὐτὸν διατείνόμενος 1) ὅτι οὗτος λαμβάνει ἀδίκως τὸ βοήθημα, διότι εἶναι ἱκανὸς σωματικῶς καὶ εὐπορὸς, καὶ 2) ὅτι οὗτος λόγῳ τῆς κακῆς του διαγωγῆς εἶναι ἀνάξιος ἐπικουρίας. Πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν κατηγοριῶν τούτων ὁ ἀδύνατος ἀπαγγέλλει τὸν παρόντα λόγον, τὸν ὁποῖον χάριν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Λυσίας. Ὁ λόγος ἀπηγγέλθη μετὰ τὸ 403 π.Χ.

- 1 ✦ Οὐ πολλοῦ δέω χάριν ἔχειν, ὧ βουλή, τῷ κατηγορῶ, ὅτι μοι παρεσκευάσε τὸν ἀγῶνα τουτονί. Πρότερον γὰρ οὐκ ἔχων πρόφασιν, ἐφ' ἧς τοῦ βίου λόγον δοίην, νυνὶ διὰ τοῦτον εἴληφα. Καὶ πειράσομαι τῷ λόγῳ τοῦτον μὲν ἐπιδειῖξαι ψευδόμενον, ἑμαυτὸν δὲ βεβιωκότα μέχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπαίνου μᾶλλον ἀξίον ἢ φθόνου· διὰ γὰρ οὐδὲν ἄλλο μοι δοκεῖ παρσκευάσαι τόνδε μοι τὸν κίνδυνον οὗτος ἢ διὰ φθόνου.
- 2 ✦ Καίτοι ὅστις τούτοις φθονεῖ, οὓς οἱ ἄλλοι ἐλευοῦσι, τίνας ἂν ὑμῖν ὁ τοιοῦτος ἀποσχέσθαι δοκεῖ πονηρίας; Οὐ γὰρ ἔνεκα χρημάτων με συκοφαντεῖ οὐδ' ὡς ἐχθρὸν ἑαυτοῦ με τιμωρεῖται· διὰ γὰρ τὴν πονηρίαν αὐτοῦ οὔτε φίλῳ οὔτε ἐχθρῷ πώποτ' ἐχρησάμην αὐτῷ. Ἦδη τοίνυν, ὧ βουλή, δῆλός ἐστι φθονῶν, ὅτι τοιαύτη κεχρημένος συμφορᾷ τούτου βελτίων εἰμι πολίτης. Καὶ γὰρ οἶμαι δεῖν, ὧ βουλή, τὰ τοῦ σώματος δυστυχήματα τοῖς τῆς ψυχῆς ἐπιτηδεύμασιν ἰᾶσθαι. Εἰ γὰρ ἐξ ἴσου τῆ συμφορᾷ καὶ τὴν διάνοιαν ἐξω καὶ τὸν ἄλλον βίον διάξω, τί τούτου διοίσω;
- 4 ✦ Περὶ μὲν οὖν τούτων τσαυτὰ μοι εἰρήσθω· ὑπὲρ ὧν δέ μοι προσήκει λέγειν, ὡς ἂν οἶόν τε διὰ βραχυτάτων ἐρῶ. Φησὶ γὰρ ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρά τῆς πόλεως ἀργύριον· καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων, καὶ τέχνην ἐπίστασθαι τοιαύτην, ὥστε καὶ
- 5 ἄνευ τοῦ διδομένου τούτου ζῆν. Καὶ τεκμηρίοις χρῆται τῆς μὲν τοῦ σώματος βώμης, ὅτι ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τῆς δ' ἐν τῇ τέχνῃ εὐπορίας, ὅτι δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις ἀναλίσκειν.
- 6 ✦ Τὴν μὲν οὖν ἐκ τῆς τέχνης εὐπορίαν καὶ τὸν ἄλλον τὸν ἑμὸν βίον, οἷος τυγχάνει, πάντας ὑμᾶς οἶομαι γινώσκειν· ὅμως δὲ καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐρῶ. Ἐμοὶ γὰρ ὁ μὲν πατήρ κατέλιπεν οὐδέν, τὴν δὲ μητέρα τελευτήσασαν πέπαυμαι τρέ-

φων τρίτον ἔτος τουτί, παῖδες δέ μοι οὐπω εἰσίν, οἳ με θεραπεύσουσι. Τέχνην δέ κέκτημαι βραχεία δυναμένην ὠφελεῖν. ἦν αὐτὸς μὲν ἤδη χαλεπῶς ἐργάζομαι, τὸν διαδεξόμενον δ' αὐτὴν οὐπω δύναμαι κτήσασθαι. Πρόσδος δέ μοι οὐκ ἔστιν ἄλλη πλὴν ταύτης, ἦν ἂν ἀφέλησθέ με, κινδυνεύσαιμ' ἂν ὑπὸ τῇ δυσχερεστάτῃ γενέσθαι τύχη.

Μὴ τοίνυν, ἐπειδὴ γε ἔστιν, ὦ βουλή, σῶσαί με δικαίως, 7 ἀπολέσητε ἀδίκως· μηδέ, ἃ νωτέρω καὶ μᾶλλον ἐρρωμένω ὄντι ἔδοτε, πρεσβύτερον καὶ ἀσθενέστερον γιγνόμενον ἀφέλησθε· μηδέ πρότερον καὶ περὶ τοὺς οὐδὲν ἔχοντας κακὸν ἐλεημονέστατοι δοκοῦντες εἶναι νυνὶ διὰ τοῦτον τοὺς καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐλεεινοὺς ὄντας ἀγρίως ἀποδέξασθε· μηδ' ἐμὲ τολμήσαντες ἀδικῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοίως ἐμοὶ διακειμένους ἀθυμῆσαι ποιήσητε. Καὶ γὰρ ἂν ἄτοπον εἴη, ὦ βουλή, 8 εἰ, ὅτε μὲν ἀπλή μοι ἦν ἡ συμφορά, τότε μὲν φαινοίμην λαμβάνων τὸ ἀργύριον τοῦτο, νῦν δ', ἐπειδὴ καὶ γῆρας καὶ νόσοι καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα κακὰ προσγίγνεται μοι, τοῦτ' ἀφαιρεθείην.

Δοκεῖ δέ μοι τῆς πενίας τῆς ἐμῆς τὸ μέγεθος ὁ κατήγο- 9 ρος ἂν ἐπιδείξαι σαφέστατα μόνος ἀνθρώπων. Εἰ γὰρ ἐγὼ κατασταθεὶς χορηγὸς τραγωδοῦς προκαλεσαίμην αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, δεκάκις ἂν ἔλοιτο χορηγῆσαι μᾶλλον ἢ ἀντιδοῦναι ἅπαξ. Καὶ πῶς οὐ δεινὸν ἔστι νῦν μὲν κατηγορεῖν, ὡς διὰ πολλὴν εὐπορίαν ἐξ ἴσου δύναμαι συνεῖναι τοῖς πλουσιωτάτοις, εἰ δέ, ὧν ἐγὼ λέγω, τύχοι τι γενόμενον, ὁμολογεῖν τοιοῦτον εἶναι με καὶ ἔτι πονηρότερον;

Περὶ δέ τῆς ἐμῆς ἵππικῆς, ἧς οὗτος ἐτόλμησε μνησθῆναι 10 πρὸς ὑμᾶς, οὔτε τὴν τύχην δείσας οὔτε ὑμᾶς αἰσχυνοίς, οὐ πολὺς ὁ λόγος. Ἐγὼ γὰρ ἠγοῦμαι, ὦ βουλή, πάντας τοὺς ἔχοντας τι δυστύχημα τοῦτο ζητεῖν καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν, ὅπως ὡς ἀλυπότατα μεταχειριοῦνται τὸ συμβεβηκὸς πάθος.

Ἦν εἷς ἐγώ, καὶ περιπεπτωκῶς τοιαύτη συμφορᾷ ταύτην ἐμαυτῷ βραστόνην ἐξήυρον εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς μακροτέρας τῶν ἀναγκαίων.

- 11 ✕ "Ὁ δὲ μέγιστον, ὦ βουλή, τεκμηρίον, ὅτι διὰ τὴν συμφορὰν ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ὕβριν, ὡς οὗτός φησιν, ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, βῆδιόν ἐστι μαθεῖν· εἰ γὰρ ἐκεκτῆμην οὐσίαν, ἐπ' ἀστράβης ἂν ὠχοῦμην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλοτρίους ἵππους ἀνέβαινον· νυνὶ δέ, ἐπειδὴ τοιοῦτον οὐ δύναμαι κτήσασθαι, τοῖς ἄλλοτρίοις ἵπποις ἀναγκάζομαι χρῆσθαι πολλάκις.
- 12 ✕ Καίτοι πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστιν, ὦ βουλή, τοῦτον αὐτόν, εἰ μὲν ἐπ' ἀστράβης ὠχοῦμενον ἐώρα με, σιωπᾶν (τί γὰρ ἂν καὶ ἔλεγεν;), ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἡττημένους ἵππους ἀναβαίνω, πειραῖσθαι πείθειν ὑμᾶς, ὡς δυνατός εἰμι; Καὶ ὅτι μὲν δυοῖν βακτηρίαιν χρῶμαι, τῶν ἄλλων μιᾷ χρωμένων, μὴ κατηγορεῖν, ὡς καὶ τοῦτο τῶν δυναμένων ἐστίν, ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀναβαίνω, τεκμηρίῳ χρῆσθαι πρὸς ὑμᾶς, ὡς εἰμί τῶν δυναμένων; Οἷς ἐγὼ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀμφοτέροις χρῶμαι.
- 13 ✕ Τοσοῦτον δὲ διενήνοχεν ἀναισχυντία τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων, ὥστε ὑμᾶς πειραῖται πείθειν, τοσοῦτους ὄντας εἰς ὧν, ὡς οὐκ εἰμί τῶν ἀδυνάτων ἐγώ. Καίτοι εἰ τοῦτο πείσει τινὰς ὑμῶν, ὦ βουλή, τί με κωλύει κληροῦσθαι τῶν ἐννεα ἀρχόντων καὶ ὑμᾶς ἐμοῦ μὲν ἀφελέσθαι τὸν ὀβολὸν ὡς ὑγιαίνοντας, τούτῳ δὲ ψηφίσασθαι πάντα ὡς ἀναπήρω; Οὐ γὰρ δήπου τὸν αὐτὸν ὑμεῖς μὲν ὡς δυνάμενον ἀφαιρήσεσθε τὸ διδόμενον, οἱ δὲ θεσμοθέται ὡς ἀδύνατον ὄντα κληροῦσθαι
- 14 ✕ κωλύουσιν. Ἀλλὰ γὰρ οὔτε ὑμεῖς τούτῳ τὴν αὐτὴν ἔχετε γνώμην οὔθ' οὗτος ὑμῖν, εὔ ποιῶν.) Ὁ μὲν γὰρ ὥσπερ ἐπικλήρου τῆς συμφορᾶς οὐσης ἀμφισβητήσων ἤκει καὶ πειραῖται πείθειν ὑμᾶς, ὡς οὐκ εἰμί τοιοῦτος, οἷον ὑμεῖς ὁρᾶτε πάντες· ὑμεῖς δὲ (ὃ τῶν εὔ φρονούντων ἔργον ἐστὶ) μᾶλλον πιστεύετε τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ὀφθαλμοῖς ἢ τοῖς τούτου λόγοις.

Λέγει δέ, ὡς ὑβριστής εἰμι καὶ βίαιος καὶ λίαν ἀσελγῶς 15
 διακείμενος, ὥσπερ, εἰ φοβερῶς ὀνομάσειε, μέλλον ἀληθῆ
 λέγειν, ἀλλ' οὐκ, ἐὰν πάνυ πραόνως, ταῦτα ποιήσω. Ἐγὼ
 δ' ὑμᾶς, ὦ βουλή, σαφῶς οἶμαι δεῖν διαγιγνώσκειν, οἷς τ'
 ἐγχωρεῖ τῶν ἀνθρώπων ὑβρισταῖς εἶναι καὶ οἷς οὐ προσήκει.
 Οὐ γὰρ τοὺς πενομένους καὶ λίαν ἀπόρως διακείμενους ὑβρί- 16
 ζειν εἰκός, ἀλλὰ τοὺς πολλῶ πλείω τῶν ἀναγκαιῶν κεκτημέ-
 νους· οὐδὲ τοὺς ἀδυνάτους τοῖς σώμασιν ὄντας, ἀλλὰ τοὺς
 μάλιστα πιστεύοντας ταῖς αὐτῶν ῥώμασι· οὐδὲ τοὺς ἤδη προ-
 βεβηκότας τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τοὺς ἔτι νέους καὶ νέας ταῖς δια-
 νοίαις χρωμένους.

Οἱ μὲν γὰρ πλούσιοι τοῖς χρήμασιν ἐξωνοῦνται τοὺς κιν- 17
 δύνους, οἱ δὲ πένητες ὑπὸ τῆς παρούσης ἀπορίας σωφρονεῖν
 ἀναγκάζονται· καὶ οἱ μὲν νέοι συγγνώμης ἀξιοῦνται τυγχά-
 νειν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων, τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἐξαμαρτά-
 νουσιν ὁμοίως ἐπιτιμῶσιν ἀμφοτέροι· καὶ τοῖς μὲν ἰσχυροῖς 18
 ἐγχωρεῖ μηδὲν αὐτοῖς πάσχουσιν, οὓς ἂν βουληθῶσιν, ὑβρί-
 ζειν, τοῖς δὲ ἀσθενέσιν οὐκ ἔστιν οὔτε ὑβρίζομένοις ἀμύνε-
 σθαι τοὺς ὑπάρξαντας οὔτε ὑβρίζειν βουλομένοις περιγίγνε-
 σθαι τῶν ἀδικουμένων. Ὡστε μοι δοκεῖ ὁ κατήγορος εἰπεῖν
 περὶ τῆς ἐμῆς ὑβρεως οὐ σπουδάζων, ἀλλὰ παίζων, οὐδ' ὑμᾶς
 πεῖσαι βουλόμενος, ὡς εἰμι τοιοῦτος, ἀλλ' ἐμὲ κομωδεῖν βου-
 λόμενος, ὥσπερ τι καλὸν ποιῶν.

Ἐτι δὲ καὶ συλλέγεσθαι φησιν ἀνθρώπους ὡς ἐμὲ πο- 19
 νηροὺς καὶ πολλοὺς, οἱ τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀνηλώκασι, τοῖς δὲ τὰ
 σφέτερα σφίζειν βουλομένοις ἐπιβουλεύουσιν. Ἰμεῖς δὲ ἐνθυ-
 μήθητε πάντες, ὅτι ταῦτα λέγων οὐδὲν ἐμοῦ κατηγορεῖ μᾶλ-
 λον ἢ τῶν ἄλλων, ὅσοι τέχνας ἔχουσιν, οὐδὲ τῶν ὡς ἐμὲ εἰσι-
 ὄντων μᾶλλον ἢ τῶν ὡς τοὺς ἄλλους δημιουργούς. Ἐκαστος 20
 γὰρ ὑμῶν εἶθισται προσφοιτᾶν ὁ μὲν πρὸς μυροπωλεῖον, ὁ
 δὲ πρὸς κουρεῖον, ὁ δὲ πρὸς σκυτοτομεῖον, ὁ δ' ὅποι ἂν τύχη,

καὶ πλεῖστοι μὲν ὡς τοὺς ἐγγυτάτω τῆς ἀγορᾶς κατεσκευασμένους, ἐλάχιστοι δὲ ὡς τοὺς πλεῖστον ἀπέχοντας αὐτῆς ὥστ' εἴ τις ὑμῶν πονηρίαν καταγνώσεται τῶν ὡς ἐμὲ εἰσιόντων, δῆλον ὅτι καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διατριβόντων· εἰ δὲ κάκειναι, ἀπάντων Ἀθηναίων· ἅπαντες γὰρ εἴθισθε προσφοιτᾶν καὶ διατρίβειν ἀμουγέπου. ✕

- 21 Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ λίαν με ἀκριβῶς ἀπολογούμενον πρὸς ἕνα ἕκαστον ὑμῖν τῶν εἰρημένων ἐνοχλεῖν πλείω χρόνον. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τῶν μεγίστων εἴρηκα, τί δεῖ περὶ τῶν φαύλων ὁμοίως τούτῳ σπουδάζειν; Ἐγὼ δ' ὑμῶν, ὦ βουλή, δέομαι πάντων τὴν αὐτὴν ἔχειν περὶ ἐμοῦ διάνοιαν,
- 22 ἢ ἤπερ καὶ πρότερον. Μὴ οὖν, οὐ μόνου μεταλαβεῖν ἔδωκεν ἢ τύχη μοι τῶν ἐν τῇ πατρίδι, τούτου διὰ τουτονὶ ἀποστερήσῃτέ με· μηδ', ἃ πάλαι κοινῇ πάντες ἔδοτέ μοι, νῦν οὗτος εἰς ὧν πείσῃ πάλιν ὑμᾶς ἀφελέσθαι. Ἐπειδὴ γὰρ, ὦ βουλή, τῶν μεγίστων ἀρχῶν ὁ δαίμων ἀπεστέρησεν ἡμᾶς, ἢ πόλις ἡμῖν ἐψηφίσαστο τοῦτο τὸ ἀργύριον, ἡγουμένη κοινὰς εἶναι
- 23 τὰς τύχας τοῖς ἅπασιν καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν. Πῶς οὖν οὐκ ἂν δειλαιότατος εἴην, εἰ τῶν μὲν καλλίστων καὶ μεγίστων διὰ τὴν συμφορὰν ἀπεστερημένος εἴην, ἃ δ' ἡ πόλις ἔδωκε προνοηθεῖσα τῶν οὕτως διακειμένων, διὰ τὸν κατήγορον ἀφαιρεθεῖην; Μηδαμῶς, ὦ βουλή, ταύτη θῆσθε τὴν ψῆφον. ✕
- 24 Διὰ τί γὰρ ἂν καὶ τύχοιμι τοιούτων ὑμῶν; Πότερον ὅτι δι' ἐμὲ τις εἰς ἀγῶνα πρόποτε καταστάς ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν; Ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰς ἀποδείξειεν. Ἀλλ' ὅτι πολυπράγμων εἰμί καὶ θρασὺς καὶ φιλαπεχθῆμων; Ἀλλ' οὐδ' ἂν αὐτὸς φῆσειεν, εἰ μὴ βούλοιο καὶ τοῦτο ψεύδασθαι τοῖς ἄλλοις ὁμοίως. Ἀλλ' ὅτι λίαν ὑβριστῆς καὶ βίαιος; Ἀλλ' οὐ τοιαύταις ἀφορ-
- 25 μαῖς τοῦ βίου πρὸς τὰ τοιαῦτα τυγχάνω χρώμενος. Ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τῶν τριάκοντα γενόμενος ἐν δυνάμει κακῶς ἐποίησα πολ-

λοὺς τῶν πολιτῶν; Ἄλλὰ μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἔφυγον εἰς Χαλκίδα, καὶ ἐξόν μοι μετ' ἐκείνων ἀδεῶς πολιτεύεσθαι, μεθ' ὑμῶν εἰλόμην κινδυνεύειν ἀπελθόν.

Μὴ τοίνυν, ὦ βουλή, μηδὲν ἡμαρτηκῶς ὁμοίων ὑμῶν 26
 τύχοιμι τοῖς πολλὰ ἡδίκηκόσιν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ψῆφον θέσθε
 περὶ ἐμοῦ ταῖς ἄλλαις βουλαῖς, ἀναμνησθέντες, ὅτι οὔτε χρή-
 ματα διαχειρίσας τῆς πόλεως δίδωμι λόγον αὐτῶν οὔτε ἀρ-
 χὴν ἄρξας οὐδεμίαν εὐθύνας ὑπέχω νῦν αὐτῆς, ἀλλὰ περὶ
 ὀβολοῦ μόνον ποιῶμαι τοὺς λόγους. Καὶ οὕτως ὑμεῖς μὲν 27
 τὰ δίκαια γνώσεσθε πάντες, ἐγὼ δὲ τούτων ὑμῖν τυχῶν ἕξω
 τὴν χάριν, οὗτος δὲ τοῦ λοιποῦ μαθήσεται μὴ τοῖς ἀσθενε-
 στέροις ἐπιβουλεύειν, ἀλλὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ περιγίγνεσθαι.

3. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ

Εἰσαγωγή. Ἡ Ἀττικὴ παρήγε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα — ὅπως καὶ σήμερον — ἀφθόνως ἔλαιον, σῦκα καὶ διαφόρους ὀπώρας, ἀλλὰ σίτον ἐλάχιστον, μὴ ἐπαρκούντα διὰ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, ὁ ὁποῖος ὑπερέβαινε τὰς 500.000 κατοίκων, ἐντοπίων καὶ ξένων διὰ τοῦτο ἠναγκάζοντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ μετακομίζουν σίτον ἐκ τῆς Σικελίας, ἐκ τῆς Αἰγύπτου, τῆς Κύπρου, τῆς Θυράκης καὶ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ Πόντου.

Ἐδείκνυε δὲ ἡ ἀθηναϊκὴ πολιτεία μεγίστην μέριμναν ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον τοῦ σίτου οὕτω πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένης σιτοδείας ἐφρόντιζε νὰ ὑπάρχη εἰς τὰς ἀποθήκας σίτος ἀφθονος καὶ διὰ νόμον ὑπεχρέωνε τοὺς ἐμπόρους, τοὺς ἀπερχομένους εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς ἀγορὰν σίτου, νὰ μεταφέρουν αὐτὸν εἰς Πειραιᾶ, οὐχὶ δὲ εἰς ἄλλους λιμένας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐπεδίωκον οὗτοι, ὡσάκις ἡ τιμὴ τοῦ σίτου ἐξέπιπτεν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηῶν. Ὡσαύτως πρὸς πρόληψιν τῶν ἀδικιῶν καὶ πονηριῶν τῶν σιτοπωλῶν, οἱ ὁποῖοι μέτοικοι ὄντες μετήρχοντο τὰ πάντα, διὰ τὴν αἰσχροκερδοῦν, εἶχε λάβει τὰ ἐξῆς μέτρα.

Πρῶτον, κατ' ἔτος ἐξέλεγεν ἰδίους ἄρχοντας, τοὺς σιτιοφύλακας, πέντε διὰ τὰς Ἀθήνας καὶ πέντε διὰ τὸν Πειραιᾶ, οἱ ὁποῖοι ἔργον εἶχον νὰ καταγράφουν τὸ ποσὸν τοῦ εἰσκομιζομένου σίτου καὶ νὰ μεριμνοῦν, ὥστε νὰ μὴ πωλῆται ὁ σίτος, τὰ ἄλευρα καὶ ὁ ἄρτος εἰς ἀνωτέραν τῆς ὀρισθείσης τιμῆν. Δεύτερον, εἶχε ψηφίσει δύο νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ θανάτου εἰς τοὺς σιτοπώλας α') νὰ ἀγοράζον συνεταιρικῶς καὶ εἰς βάρος τῶν σιτεμπόρων σίτον περισσότερον τῶν πενήτηντα φορμῶν* ἢ μεδίμων, καὶ β') νὰ κερδίζον περισσότερον τοῦ ἐνὸς ὀβολοῦ ἐκ τῆς πωλήσεως ἐκάστου μεδίμου.

Ἄλλ' ἀμφοτέρους τοὺς νόμους τούτους παρέβησαν οἱ σιτοπῶλαι τοῦ παρόντος λόγου καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο καταγγελία κατ' αὐτῶν εἰς τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων· αὕτη κατ' ἀρχὰς μὲν ἤθελε νὰ καταδικάσῃ αὐτοὺς εἰς θάνατον χωρὶς νὰ διεξαχθῇ δίκη, ἀλλ' ἔπειτα τῇ προτάσει βουλευτοῦ τινὸς — τοῦ ρήτορος τοῦ παρόντος λόγου — παρέπεμψε

* Ὁ φορμὸς ἦτο μέτρον διὰ τὰ σιτηρὰ ἰσοδυναμοῦν πρὸς ἓνα μεδίμον (ἦτοι 40 περίπου ὀκάδας).

τὴν ὑπόθεσιν εἰς τακτικὸν δικαστήριον, τὴν Ἑλιαίαν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου, προεδρευομένου ὑπὸ τῶν θεσμοθετῶν, παρουσιασθεῖς ὁ ἐν τῇ βουλῇ προτείνας τὴν παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸ δικαστήριον βουλευτῆς ἀπαγγέλλει τὸν παρόντα λόγον, τὸν ὁποῖον χάριν αὐτοῦ ἔγραψεν ὁ Ἀσσίας.

Ὁ λόγος ἀπηγγέθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ 386 π.Χ.

Πολλοὶ μοι προσεγγλύθασιν, ὧ ἄνδρες δικασταί, θανα- 1
μάζοντες, ὅτι ἐγὼ τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ κατηγοροῦν,
καὶ λέγοντες, ὅτι ὑμεῖς, εἰ ὡς μάλιστα αὐτοὺς ἀδικεῖν ἤγεῖ-
σθε, οὐδὲν ἤττον καὶ τοὺς περὶ τούτων ποιουμένους τοὺς λό-
γους συκοφαντεῖν νομίζετε. Ὅθεν οὖν ἡνάγκασμαι κατηγο-
ρεῖν αὐτῶν, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν βούλομαι.

Ἐπειδὴ γὰρ οἱ πρυτάνεις ἀπέδωσαν εἰς τὴν βουλήν περὶ 2
αὐτῶν, οὕτως ὠργίσθησαν αὐτοῖς, ὥστε ἔλεγόν τινες τῶν
ῤητόρων, ὡς ἀκρίτους αὐτοὺς χρὴ τοῖς ἔνδεκα παραδοῦναι
θανάτῳ ζημιῶσαι. Ἐγούμενος δὲ ἐγὼ δεινὸν εἶναι τοιαῦτα
ἐθίζεσθαι ποιεῖν τὴν βουλήν, ἀναστάς εἶπον, ὅτι μοι δοκοῖη
κρίνειν τοὺς σιτοπόλας κατὰ τὸν νόμον, νομίζων εἰ μὲν εἰ-
σιν ἄξια θανάτου εἰργασμένοι, ὑμᾶς οὐδὲν ἤττον ἡμῶν γνώ-
σεσθαι τὰ δίκαια, εἰ δὲ μηδὲν ἀδικοῦσιν, οὐ δεῖν αὐτοὺς
ἀκρίτους ἀπολωλέναι.

Πεισθείσης δὲ τῆς βουλῆς ταῦτα, διαβάλλειν ἐπεχείρουν 3
με λέγοντες, ὡς ἐγὼ σωτηρίας ἕνεκα τῆς τῶν σιτοπωλῶν
τοὺς λόγους τούτους ἐποιούμην. Πρὸς μὲν οὖν τὴν βουλήν,
ὅτ' ἦν αὐτοῖς ἡ κρίσις, ἔργῳ ἀπελογησάμην· τῶν γὰρ ἄλλων
ἡσυχίαν ἀγόντων ἀναστάς αὐτῶν κατηγοροῦν καὶ πᾶσι φα-
νερόν ἐποίησα, ὅτι οὐχ ὑπὲρ τούτων ἔλεγον, ἀλλὰ τοῖς νόμοις
τοῖς κειμένους ἐβοήθουν.

Ἐρξάμην μὲν οὖν τούτων ἕνεκα, δειδιῶς τὰς αἰτίας· αἰ- 4
σχρὸν δ' ἡγοῦμαι πρότερον παύσασθαι, πρὶν ἂν ὑμεῖς περὶ
αὐτῶν, ὅ τι ἂν βούλησθε, ψηφίσησθε.

- 5 Καὶ πρῶτον μὲν ἀνάβηθι καὶ εἰπέ σὺ ἐμοί* μέτοικος εἶ;
 «Ναί». Μετοικεῖς δὲ πότερον ὡς πεισόμενος τοῖς νόμοις τοῖς
 τῆς πόλεως ἢ ὡς ποιήσων, ὅ τι ἂν βούλῃ; « Ὡς πεισόμενος ».
 Ἄλλο τι οὖν ἢ ἀξιοῖς ἀποθανεῖν, εἴ τι πεποιήγκας παρὰ τοὺς
 νόμους, ἐφ' οἷς θάνατος ἢ ζημία; « Ἐγώγωγε ». Ἀπόκριται δὴ
 μοι, εἰ ὁμολογεῖς πλείω σῖτον συμπρίασθαι πεντήκοντα φορ-
 μῶν, ὧν ὁ νόμος ἐξεῖναι κελεύει. « Ἐγὼ τῶν ἀρχόντων κε-
 λευόντων συνεπριάμην ».
- 6 Ἐὰν μὲν τοίνυν ἀποδείξῃ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὡς ἔστι
 νόμος, ὃς κελεύει τοὺς σιτοπόλας συνωνεῖσθαι τὸν σῖτον,
 ἐὰν οἱ ἄρχοντες κελεύωσιν, ἀποψηφίσασθε· εἰ δὲ μή, δίκαιον
 ὑμᾶς καταψηφίσασθαι. Ἡμεῖς γὰρ ὑμῖν παρεσχόμεθα τὸν
 νόμον, ὃς ἀπαγορεύει μηδένα τῶν ἐν τῇ πόλει πλείω σῖτον
 πεντήκοντα φορμῶν συνωνεῖσθαι.
- 7 Χρῆν μὲν τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἱκανὴν εἶναι ταύ-
 την τὴν κατηγορίαν, ἐπειδὴ οὗτος μὲν ὁμολογεῖ συμπρίασθαι,
 ὁ δὲ νόμος ἀπαγορεύων φαίνεται, ὑμεῖς δὲ κατὰ τοὺς νόμους
 ὁμωμόκατε ψηφιεῖσθαι· ὅμως δ' ἵνα πεισθῆτε, ὅτι καὶ κατὰ
 τῶν ἀρχόντων ψεύδονται, ἀνάγκη διὰ μακροτέρων εἰπεῖν
 περὶ αὐτῶν.
- 8 Ἐπειδὴ γὰρ οὗτοι τὴν αἰτίαν εἰς ἐκείνους ἀνέφερον,
 παρακαλέσαντες τοὺς ἄρχοντας ἠρωτῶμεν. Καὶ οἱ μὲν τέτ-
 ταρες οὐδὲν ἔφασαν εἰδέναι τοῦ πράγματος, Ἄνυτος δ' ἔλε-
 γεν, ὡς τοῦ προτέρου χειμῶνος, ἐπειδὴ τίμιος ἦν ὁ σῖτος, τού-
 των ὑπερβαλλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς μαχο-
 μένων συμβουλευσείεν αὐτοῖς παύσασθαι φιλονικοῦσιν, ἡγού-
 μενος συμφέρειν ὑμῖν τοῖς παρὰ τούτων ὄνουμένοις ὡς ἀξιώ-
 τατον τούτους πρίασθαι· δεῖν γὰρ αὐτοὺς ὀβολῶ μόνον
 9 πωλεῖν τιμιώτερον. Ὡς τοίνυν οὐ συμπριαμένους καταθέ-
 σθαι ἐκέλευεν αὐτούς, ἀλλὰ μὴ ἀλλήλοις ἀντωνεῖσθαι συνε-
 βούλευεν, αὐτὸν ὑμῖν Ἄνυτον μάρτυρα παρέξομαι, καὶ ὡς

οὗτος μὲν ἐπὶ τῆς προτέρας βουλῆς τούτους εἶπε τοὺς λόγους, οὗτοι δὲ τῆτες συνωνούμενοι φαίνονται.

Μαρτυρία

“Ὅτι μὲν τοίνυν οὐχ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων κελευσθέντες ¹⁰ συνεπρίαντο τὸν σῆτον, ἀκηκόατε· ἡγοῦμαι δέ, ἐὰν ὡς μάλιστα περὶ τούτων ἀληθῆ λέγωσιν, οὐχ ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοὺς ἀπολογήσεσθαι, ἀλλὰ τούτων κατηγορήσειν· περὶ γὰρ ὧν εἰσι νόμοι διαρρήδην γεγραμμένοι, πῶς οὐ χρὴ διδόναι δίκην καὶ τοὺς μὴ πειθόμενους καὶ τοὺς κελεύοντας τούτοις τάναντία πράττειν;

Ἄλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, οἶομαι αὐτοὺς ἐπὶ μὲν ¹¹ τούτῳ τῷ λόγῳ οὐκ ἐλεήσεσθαι· ἴσως δ’ ἐροῦσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ βουλῇ, ὡς ἐπ’ εὐνοίᾳ τῆς πόλεως συνεωνοῦντο τὸν σῆτον, ἔν’ ὡς ἀξιώτατον ἡμῖν πωλοῖεν. Μέγιστον δ’ ὑμῖν ἐρῶ καὶ περιφανέστατον τεκμήριον, ὅτι ψεύδονται. Ἐχρῆν γάρ ¹² αὐτοὺς, εἴπερ ὑμῶν ἕνεκα ἔπραττον ταῦτα, φαίνεσθαι τῆς αὐτῆς τιμῆς πολλὰς ἡμέρας πωλοῦντας, ἕως ὃ συνεωνημένος αὐτοὺς ἐπέλιπε· νῦν δ’ ἐνίοτε τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπώλου δραχμῆ τιμιώτερον, ὥσπερ κατὰ μέδιμνον συνωνούμενοι. Καὶ τούτων ὑμᾶς μάρτυρας παρέχομαι.

Δεινὸν δέ μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ, ὅταν μὲν εἰσφορὰν εἰσενεγ- ¹³ κείν δέη, ἦν πάντες εἴσεσθαι μέλλουσιν, οὐκ ἐθέλουσιν, ἀλλὰ πενίαν προφασίζονται, ἐφ’ οἷς δὲ θάνατός ἐστιν ἡ ζημία καὶ λαθεῖν αὐτοῖς συνέφερε, ταῦτα ἐπ’ εὐνοίᾳ φασὶ τῇ ὑμετέρα παρανομῆσαι. Καίτοι πάντες ἐπίστασθε, ὅτι τούτοις ἥμισα προσήκει τοιούτους ποιεῖσθαι λόγους. Τάναντία γὰρ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συμφέρει· τότε γὰρ πλεῖστα κερδαίνουσιν, ὅταν κακοῦ τινος ἀπαγγελθέντος τῇ πόλει τίμιον τὸν σῆτον πωλῶσιν.

Οὕτω δ’ ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ὑμετέρας ὀρώσιν, ¹⁴ ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ’ αὐτοὶ

- λογοποιούσιν, ἢ τὰς ναῦς διεφθάρθαι τὰς ἐν τῷ Πόντῳ ἢ ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐκπλεούσας συνειληφθαι ἢ τὰ ἐμπόρια κεκλήσθαι ἢ τὰς σπονδὰς μέλλειν ἀπορρηθῆσθαι· καὶ εἰς τοῦτ' ἔχθρας ἐληλύθασιν, ὥστ' ἐν τοῖς καιροῖς ἐπιβουλευού-
- 15 σιν ὑμῖν, ὥσπερ οἱ πολέμιοι. "Ὅταν γὰρ μάλιστα σίτου τυγχάνητε δεόμενοι, ἀναρπάζουσιν οὗτοι καὶ οὐκ ἐθέλουσι πωλεῖν, ἵνα μὴ περὶ τῆς τιμῆς διαφερώμεθα, ἀλλ' ἀγαπῶμεν, ἐὰν ὅποσούτινοσούν πριάμενοι παρ' αὐτῶν ἀπέλθωμεν· ὥστ' ἐνίοτε εἰρήνης οὔσης ὑπὸ τούτων πολιορκούμεθα.
- 16 Οὕτω δὲ πάλαι περὶ τῆς τούτων πανουργίας καὶ κακονοίας ἢ πόλις ἔγνωκεν, ὥστ' ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις ὠνίοις ἅπασιν τοὺς ἀγορανόμους φύλακας κατεστήσατε, ἐπὶ δὲ ταύτῃ μόνῃ τῇ τέχνῃ χωρὶς σιτοφύλακας ἀποκληροῦτε· καὶ πολλάκις ἤδη παρ' ἐκείνων πολιτῶν ὄντων δίκην τὴν μεγίστην ἐλάβετε, ὅτι οὐχ οἳοί τ' ἦσαν τῆς τούτων πονηρίας ἐπικρατῆσαι. Καίτοι τί χρὴ αὐτοὺς τοὺς ἀδικοῦντας ὑφ' ὑμῶν πάσχειν, ὅποτε καὶ τοὺς οὐ δυναμένους φυλάττειν ἀποκτείνετε;
- 17 Ἐνθυμεῖσθαι δὲ χρὴ, ὅτι ἀδύνατον ὑμῖν ἐστὶν ἀποψηφίσασθαι. Εἰ γὰρ ἀπογνώσεσθε ὁμολογούντων αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι, δόξεθ' ὑμεῖς ἐπιβουλεύειν τοῖς εἰσπλέουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἄλλην τινὰ ἀπολογία ἐποιοῦντο, οὐδεὶς ἂν εἶχε τοῖς ἀποψηφισαμένοις ἐπιτιμᾶν· ἐφ' ὑμῖν γὰρ ὅποτέροις βούλεσθε πιστεῦειν· νῦν δὲ πῶς οὐ δεινὰ ἂν δόξαίτε ποιεῖν, εἰ τοὺς ὁμολογοῦντας παρανομεῖν ἀζημίους
- 18 ἀφήσετε; Ἀναμνήσθητε δέ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι πολλῶν ἤδη ἐχόντων ταύτην τὴν αἰτίαν ἀρνούμενων καὶ μάρτυρας παρεχομένων θάνατον κατέγνωτε, πιστοτέρους ἡγησάμενοι τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους. Καίτοι πῶς ἂν οὐ θαυμαστόν εἴη, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἁμαρτημάτων δικάζοντες μᾶλλον ἐπιθυμεῖτε παρὰ τῶν ἀρνούμενων δίκην λαμβάνειν;
- 19 Καὶ μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες δικασταί, πᾶσιν ἡγοῦμαι φανε-

ρὸν εἶναι, ὅτι οἱ περὶ τῶν τοιούτων ἀγῶνες κοινότατοι τυ-
 χάνουσιν ὄντες τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὥστε πεύσσονται, ἦντινα γνώ-
 μην περὶ αὐτῶν ἔχετε, ἡγούμενοι, ἐὰν μὲν θάνατον τούτων
 καταγνῶτε, κοσμιωτέρους ἔσεσθαι τοὺς λοιπούς· ἐὰν δ' ἀζη-
 μίους ἀφῆτε, πολλὴν ἄδειαν αὐτοῖς ἐψηφισμένοι ἔσεσθε ποι-
 εῖν, ὅ τι ἂν βούλωνται. Χρὴ δέ, ὦ ἄνδρες δικασταί, μὴ μόνον 20
 τῶν παρεληλυθότων ἕνεκα αὐτοὺς κολάζειν, ἀλλὰ καὶ παρα-
 δείγματος ἕνεκα τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· οὕτω γὰρ ἔσονται
 μόγις ἀνεκτοί. Ἐνθυμεῖσθε δέ, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς τέχνης πλει-
 στοι περὶ τοῦ σώματος εἰσιν ἡγωνισμένοι· καὶ οὕτω μεγάλα
 ἐξ αὐτῆς ὠφελοῦνται, ὥστε μᾶλλον αἰροῦνται καθ' ἑκάστην
 ἡμέραν περὶ τῆς ψυχῆς κινδυνεύειν ἢ παύεσθαι παρ' ὑμῶν
 ἀδίκως κερδαίνοντες.

Καὶ μὲν δὴ οὐδ' ἐὰν ἀντιβολῶσιν ὑμᾶς καὶ ἱκετεύωσι, 21
 δικαίως ἂν αὐτοὺς ἐλεήσαίτε, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν τε πο-
 λιτῶν, οἳ διὰ τὴν τούτων πονηρίαν ἀπέθνησκον, καὶ τοὺς ἐμ-
 πόρους, ἐφ' οὓς οὗτοι συνέστησαν· οἷς ὑμεῖς χαριεῖσθε καὶ
 προθυμωτέρους ποιήσατε, δίκην παρὰ τούτων λαμβάνοντες.
 Εἰ δὲ μή, τίν' αὐτοὺς οἴεσθε γνώμην ἔξειν, ἐπειδὴν πύθων-
 ται, ὅτι τῶν καπήλων, οἳ τοῖς εἰσπλέουσιν ὠμολόγησαν ἐπι-
 βουλεύειν, ἀπεψηφίσασθε;

Οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλ- 22
 λων τῶν ἀδικούντων, ὅτου δικάζονται, δεῖ παρὰ τῶν κατη-
 γόρων πυθέσθαι, τὴν δὲ τούτων πονηρίαν ἅπαντες ἐπίστα-
 σθε. Ἐὰν οὖν τούτων καταψηφίσασθε, τά τε δίκαια ποιήσατε
 καὶ ἀξιώτερον τὸν σῆτον ὠνήσεσθε· εἰ δὲ μή, τιμιώτερον·

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

© 2000

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

1. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

§ 1. ἡσυχίαν ἄγω ζῶ ἡσύχως. — πράγματα ἐνοχλήσεις, ἀνησυχία. — αἰτία κατηγορία. — οἶόν τε (δηλ. ἐστὶ) εἶναι δυνατόν. — οἱ μὴ γεγονότες ἐκεῖνοι τοῦ δὲν ἔχουν ἀκόμη γεννηθῆ, οἱ ἀγέννητοι. — διὰ τοὺς τοιοῦτους, δηλ. τοὺς συκοφάντας.

§ 2 - 3. ἄπορος δύσκολος. — ὁ ἀγὼν ὁ δικαστικὸς ἀγὼν, ἡ δίκη. — ἀπογράφομαι κατηγοροῦμαι (ἐγγράφως). — ἐλάαν (= ἐλαίαν), δηλ. μορίαν. — οἱ ἐωνημένοι (τοῦ ὠνοῦμαι) ἐκεῖνοι τοῦ εἶχον μισθώσει (παρὰ τῆς πολιτείας). — πυνθανόμενοι ζητοῦντες πληροφορίας (ἂν ἠφάνισα μορίαν) ὡς ὑποκμ. τῆς μτχ. : οἱ συκοφάνται (δηλ. ὁ Νικόμαχος καὶ οἱ παρακινήσαντες αὐτὸν εἰς τὴν κατηγορίαν). — ἀπελέγχω (τι) ἀνασιευάζω, ἀποδεικνύω τι ψευδές. ἐμοὶ ταύτην τὴν αἰτίαν ἀπορωτάτην εἶναι ἀπελέγξαι ὅτι δι' ἐμὲ αὐτὴ ἡ κατηγορία θὰ ἦτο δυσκολωτάτη πρὸς ἀνασκευὴν : ὅτι εἰς ἐμὲ θὰ ἦτο δυσκολώτατον νὰ ἀνασκευάσω αὐτὴν τὴν κατηγορίαν. — περὶ ὧν οὗτος... = ἄμ' ὑμῖν... ἀκούσαντα περὶ ὧν οὗτος ἐπιβεβουλευκῶς ἤκει ἐνῶ συγχρόνως μὲ σᾶς... ἤκουσα τὴν κατηγορίαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς (ὁ κατήγορος) μοχθηρῶς ἐπινοήσας ἤλθε καὶ διετύπωσε κατ' ἐμοῦ ἐνώπιόν σας. — διαγιγνώσκω κρίνω, ἀποφασίζω. — καὶ περὶ τῆς π. καὶ περὶ τῆς οὐσίας, καθόσον ὁ κατηγορούμενος ἐν περιπτώσει καταδίκης θὰ ἐξωρίζετο καὶ ἡ περιουσία του θὰ ἐδημεύετο· ἰδ. εἰσαγ. εἰς τὸν παρόντα λόγον. — διδάσκω διαφωτίζω.

§ 4. Πείσανδρος, Ἀθηναῖος, ἐκ τοῦ Δήμου τῶν Ἀχαρνῶν ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς τοῦ κατασταθέντος ἐν Ἀθήναις τὸ 411 πολιτεύματος τῶν τετρακοσίων μετὰ τὴν κατάλυσιν τούτων κατέφυγεν εἰς τὴν Δελείαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ δι' αὐτὸ ἐδημεύθη ἡ περιουσία του. — χωρίον κτῆμα. — τὰ ὄντα τὰ ὑπάρχοντα, τὰ κτήματα, ἡ περιουσία. — δωρεάν ὡς δῶρον (διὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὸν φόνον τοῦ Φρυνίχου, ἐνὸς τῶν τετρακοσίων). — πριάμενος, ἀδρ. ἀ' (ἄσιγμος) μτχ. τοῦ ὠνοῦμαι ἀγοράζω. — ἐκμισθῶ τι δίδω κάτι ἐπὶ μισθῶματι, μισθῶν κάτι. — εἰρήνης οὔσης, τὸ 404/3.

§ 5. ἐλάα, δηλ. μορία. — τοῦ προτέρου χρόνου (= τῶν ἐν τῷ

προτέρω χρόνω γεγενημένων), γιν. τῆς αἰτίας εἰς τὸ ζημιουῖσθαι· ζημιουῖμαι τιμωροῦμαι.—δι' ἡμᾶς = δι' ἐμέ ἐξ αἰτίας μου.

§ 6 - 8. ὁ πόλεμος, δηλ. ὁ πελοποννησιακός.—τὰ πόρρω τὰ (ἀγροτικά) κτήματα τὰ εὐρισκόμενα εἰς ἀπομεμακρυσμένα σημεῖα τῆς Ἀττικῆς.—ὑπὸ Λακεδ., ἐκ τῆς Δακελείας.—ὑπὸ τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἰδικῶν μας στρατιωτῶν.—**δίκην δίδωμι ὑπέρ τινος** τιμωροῦμαι διὰ τι.—**ἄλλως τε καὶ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ :** καὶ μάλιστα.—**ὄτι,** αἰτιολογ.—**ἄπρατος ἀπόλητος.**—**πλεῖν = πλεόν.**—**ἐξέκοπτον,** οἱ ἄνθρωποι ἐκκόπτω ἐκρίζωνω.—**ἐν ᾧ** (δηλ. χρόνω) ὅτε.—**ὄσω** καθόσον.—**τῶν τ. ἐπιμελεῖσθε,** ἴδιον ἔργον τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἦτο νὰ ἐπιθεωροῦν καθ' ἕκαστον μῆνα τὴν κατάστασιν τῶν ἱερῶν ἐλαιῶν δι' ἐπιμελητῶν, τοὺς ὁποίους ἐξ ἑαυτῶν ἐξέλεγον.—**δασὺς κατάφυτος.**—**ὄντα,** ἢ μετ. κατηγορητ. ἐκ τοῦ ἐπίστασθε.—**ἴδια ἐλαῖα ἐλαῖα** ἰδιωτικά, ἀνήκουσαι εἰς ἰδιώτας· κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς μορίας, αἱ ὅποια ἦσαν δημόσια.—**ἡ γῆ ψιλὴ γεγένηται** ἀπομένει ἡ γῆ ἀπογυμνωμένη (ἄνευ δένδρων).—**τῶν αὐτῶν... κεκτημένων** ἐνῶ οἱ αὐτοὶ ὑπῆρξαν ἰδιοκτητῆται.—**δίκην λαμβάνω** παρά τινος τιμωρῶ τινα.—**διὰ παντὸς τοῦ χρόνου** καθ' ὅλην (αὐτὴν) τὴν χρονικὴν περίοδον (δηλ. καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ ἐν τῷ πολέμῳ).—**ἀφίημι** τινα τῆς αἰτίας ἀπαλλάσσω τινα τῆς κατηγορίας.—**ἡ που** βεβαίως.—**ἄφ' ὕμῶν** ἐκ μέρους σας· νὰ συναφθῇ μετ' ὁ ἀζημίους γενέσθαι.

§ 9 - 10. **ἀλλὰ γὰρ ἀλλ' ὅμως.**—**πρίν... γενέσθαι,** τὸ γίγνομαι ἐπὶ χρόνου : παρέρχομαι, περνῶ.—**ἀπομισθῶ = ἐκμισθῶ** (§ 4).—**ἐπι Πυθοδώρου ἄρχ.,** τὸ 404/3.—**τρίτῳ ἔτει... ἐνιαυτὸν = τρίτῳ ἔτει... ἐμισθώσατο καὶ εἰργάσατο ἐνιαυτὸν.**—**μισθοῦμαι** τι λαμβάνω κάτι ἐπὶ μισθώματι (: με ἐνοίκιον).—**ἐργάζομαι** καλλιεργῶ.—**ὁμοίως ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις** (δηλ. οὔτε ἴδιαν ἐλάαν οὔτε μορίαν οὔτε σηκὸν παραλαβῶν).—**μοι χάριν ἐμοῦ :** παρακαλῶ.—**ἴτε,** ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς παρισταμένους μάρτυρας, οἱ ὅποιοι ἀναβάντες ἐπὶ βήθρου, κειμένου πλησίον τοῦ βήματος τοῦ ρήτορος, ἐπιβεβαιοῦν τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κατηγορουμένου.

§ 11. **ἐξήκει** παρῆλθεν.—**ἐπὶ Σουινιάδου ἄρχ.,** τὸ 397/6.—**ὄυτερον ἐργαζόμενος** ὁ τελευταῖος καλλιεργητής.

§ 12 - 13. **ἐν τῷ τέως χρόνῳ** μέχρι τοῦδε.—**ὄσοι φάσκοιεν = εἶ τινες φάσκοιεν = ὁσάκις τινὲς ἔλεγον.**—**δεινὸς** σῶφρων.—**ἀκρι-**

βῆς ἀκριβῶς ὑπολογίζων, προνοητικός.—εἰκῆ ἄνευ ὑπολογισμοῦ.—ἀλογίστως ἀπερσιπέτως.—ἡγανάκτου ἄν, ἐδῶ ὁ πρτκ. μὲ τὸ ἄν δηλοῖ τὸ κατ' ἐπανάληψιν συμβαῖνον εἰς τὸ παρελθόν : ἡγανάκτου.—εὐλογοῦμαι ἐπαινοῦμαι.—σκοπεῖν ἄν = ὅτι ἐσκόπου ἄν· σκοπῶ ἐξετάζω, ὑπολογίζω.—ὁ τι (ἄν) κέρδος ἐγίγνετο τῷ ἀφανίσαντι ποῖον κέρδος θὰ εἶχεν ἐκεῖνος ποῦ θὰ κατέστρεφε (σηκόν).—περιποιῶ = σῶζω διατηρῶ, δὲν καταστρέφω.—τί ἄν διεπραξάμην τί θὰ ἐκέρδιζα.—λαθῶν ἔάν ἔμενα ἀπαρατήρητος, ἔάν δὲν μ' ἔβλεπε κανεῖς.—ὕβρις ὑπεροψία, αὐθάδεια, ἀφοβία.—εἰκός (δηλ. ἐστὶ), δίκαιον, πρέπον εἶναι.—οὕτω ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀπόψεως.—ἀντιδικος, ἐδῶ : κατήγορος.—ἐκ τούτων σύμφωνα μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις, μὲ αὐτοὺς τοὺς ὑπολογισμοὺς (ποῦ ἀνέφερα προηγουμένως).—ἀποφραίνω ἀποδεικνύω.

§ 14. οὗτος, ὁ κατήγορος.—ὑπὸ πενίας διὰ ν' ἀνακουφίσω τὴν πενίαν μου (μὲ τὸ ἀσήμαντον κέρδος ποῦ θὰ μοῦ παρεῖχεν ἡ πώλησις τῶν ξύλων).—τοῦ σηκοῦ ὄντος ἔάν ὁ σηκός ὑπῆρχεν (ἐν τῷ κτήματι).—ἀμπέλοις ἐμποδῶν ἦν (ὁ σηκός) παρημποδίζεν ὁ σηκός τὴν ἀνάπτυσιν τῶν κλημάτων.—οἰκίας ἐγγὺς (ἦν ὁ σηκός), ὥστε ν' ἀσχημίζη αὐτήν.—ἄπειρος (ἦν) τῶν παρ' ὑμῖν κινδύνων δὲν ἤξευρα τοὺς κινδύνους ποῦ θὰ διέτρεχα ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου σας.—πολλὰς ἄν..., τὸ ἄν καὶ εἰς τὸ ἀποφῆναιμι καὶ εἰς τὸ γενομένας=ἀποφῆναιμι ἄν, ὅτι πολλαί... ἐγένοντο ἄν.

§ 15 - 16. μεθ' ἡμέραν ἐν καιρῷ ἡμέρας.—ἐξέκοπτον, κατὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ κατηγόρου.—ὥσπερ οὐ δέον (αἰπ. ἀπὸλ.) ὡσὰν νὰ μὴ ἦτο ἀνάγκη.—αἰσχρὸν ἦν ἦτο ἐπονειδιστον, ἔφερνε ἐντροπήν (ὡς σημεῖον ἐλαχίστης φιλοκερδείας).—ἴσως ἄν τις ἡμέλησε τῶν παριόντων ἴσως τις δὲν θὰ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει τοὺς διερχομένους διαβάτας (δηλ. τὰς κατηγορίας τῶν διαβατῶν ὡς ἀσημάντους προκειμένους περὶ αἰσχροῦ μόνον πράγματος).—ζημία, ἐδῶ : τιμωρία, ποινή.—ἄθλιος δυστυχής.—σύννοιά τι γνωρίζω τι, εἶμαι ἐν γνώσει τινός.—ἐξημάρτανον, οἱ δοῦλοι.—ἐπ' ἐκείνοις ἦν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐκείνων ἦτο.—τιμωροῦμαι ἐκδικοῦμαι.—ἐλευθέροις γενέσθαι, οἱ δοῦλοι ἐτύγχανον τῆς ἐλευθερίας των, ἔάν μὴνυσίς τις παρ' αὐτῶν κατὰ τοῦ κυρίου των ἀπεδεικνύετο ἀληθής.

§ 17. οἰκίτης δοῦλος.—παρίσταται μοι μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν

νοῦν.—**τοσοῦτων μεμισθωμένων καὶ ἀπάντων συνειδότην** ἐνῶ τόσοι πολλοὶ μισθωταὶ ὑπῆρξαν καὶ ὅλοι ἐγνώριζον (ὅτι ἐν τῷ κτήματι ὑπῆρξε σηκός).—**προθεσμίας οὐδεμιᾶς οὔσης...**, προσδιορίζει αἰτιολογικῶς τό : **προσηκόν** (αἰτ. ἀπόλυτος) ὁμοίως **ἅπασιν** κτλ. ἐνῶ ὁμοίως ἐνδιεφέροντο ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον **καλλιεργήσει** τὸ κτήμα, νὰ εἶναι σῶος (νὰ διατηρῆται) ὁ σηκός, διότι οὐδεμία προθεσμία ὑπῆρχε διὰ τὴν δικαστικὴν δίωξιν τῆς πράξεως (διότι δὲν παρεγράφετο αὐτὸ τὸ ἔγκλημα).—**ἀπολύω τινὰ ἀπαλλάσσω τινὰ** (ἀπὸ τὴν κατηγορίαν).

§ 18. **εἰ... καὶ ταῦτα παρεσκευασάμην ἐάν... ἐκανόνιζα** καὶ αὐτὰ (ἐλάμβανα δηλ. τὰ μέτρα μου καὶ ὡς πρὸς τοὺς μισθωτάς, συνεννοοῦμενος μὲ αὐτοὺς διὰ τὴν ἀπόκρυψιν τῆς καταστροφῆς τοῦ σηκοῦ).—**ἀλλήλων, ἐκ τοῦ ταῦτα**.—**ἀποκρύπτομαι κρύπτω** (μέσα μου) ἀπὸ τοὺς ἄλλους.—**εἰδέναι**, τὸ ἀπρμφ. ἐδῶ δηλοῖ τὸν σκοπὸν.—**διάφοροι περὶ τῶν ἐμῶν τυγχάνουσιν ὄντες** εἶναι ἐχθροὶ ὡς πρὸς τὰ συμφέροντά μου (καθ' ἐκάστην δηλ. φιλονικιοῦν μὲ ἐμὲ διαμφισβητοῦντες τὰ ὅρια ἢ ἄλλο τι τῆς ιδιοκτησίας μου).

§ 19. **οὐς, ἀντικμ. τοῦ παρασχέσθαι**.—**τούτον**, δηλ. τὸν κατήγορον.—**οὕτως** ἔτσι ἀπερισκέπτως.—**τὰ πρέμνα, ἐδῶ=τὸν σηκόν· πρέμνον** κυρ. : κορμός, στέλεχος (δένδρου).—**ἀνατίθεται φορτώνω** (ἐδῶ : ἐπὶ τῆς ὑπὸ βοῶν συρομένης ἀμάξης).—**ῶχετο**, πρτκ. μὲ σημ. ἀορ. τοῦ οἴχομαι ἔχω ἀπέλθει· **ῶχετο ἀπάγων τὰ ξύλα** ἐπῆρε τὰ ξύλα καὶ ἔφυγε.

§ 20 - 22. **τότε, ὅτε** δηλ. ἐγένετο τὸ ἔγκλημα.—**παρακαλῶ** προσκαλῶ.—**μάρτυρας, κτγρμ.**—**ὑπολείπω ἀφήνω**.—**ἐν τούτῳ τῷ τρόπῳ** διὰ τούτου τοῦ τρόπου.—**ἦσθα ἂν τετιμωρημένος=ἐτετιμώρησο ἂν**.—**πράττω ἕνεκά τινος** ἐνεργῶ πρὸς τὸ συμφέρον τινός.—**πλειστον (ἀργύριον)** πλειστα χρήματα.—**ὑπὸ ἕνεκα**.—**δύναμις** πολιτικῆ ἐπιρροή.—**σοι, δτκ. χαριστικ.**—**τοὺς ἐννέα ἄρχοντας**, ἐδῶ προφανῶς ἐννοεῖ μόνον ἓνα ἐκ τῶν ἐννέα ἀρχόντων, τὸν ἀρχοντα βασιλέα, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπήγετο ἢ ἐξέτασις τούτου τοῦ ζητήματος.—**ἐπάγω τὸν ἀρχοντα** ὀδηγῶ τὸν ἀρχοντα εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐγκλήματος, ἵνα ἰδίῳις ὄμμασιν ἴδῃ αὐτό.—**τινάς, ἐπέξηγησις τοῦ ἄλλους**.—**οἱ ἐξ Ἀρείου πάγου οἱ Ἀρεοπαγῖται**.—**ἂν συνήδεσαν** θὰ ἀνεγνώριζον, θὰ ἐπέιθοντο.—**διαγιγνώσκω, ἰδ. § 2 - 3 (σελ. 37)**.

§ 23. **καὶ ταύτην ζημίαν**—καὶ τοῦτο (δηλ. τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ μάρτυρας) **ζημίαν**.—**ἐμοὶ τοῦτο ζημία γίγνεται** τοῦτο καταλογίζεται εἰς βάρους μου.—**θαυμάζω** τινὸς παραξενεύομαι μέ τινα.—**συκοφάντων** ἕνας συκοφάντης (ὅπως ὁ κατήγορος).—**ἀπορῶ** τινος ἔχω ἔλλειψιν, στεροῦμαι τινός.

§ 24. **ἐν τῷ πεδίῳ**, νοεῖται ἡ μεγάλη πεδιάς τῶν Ἀθηνῶν ἢ διαρροισμένη ὑπὸ τοῦ Κηφισοῦ.—**πυρκαϊαί**, ἐδῶ: κορμοὶ καεισῶν μορίων (ἢ γεν. μορίων καὶ ὄχι μοριῶν, ὡς ἐπίθ.)—**καὶ ἐπεργάσασθαι** καὶ τὸν ἰερόν χώρον τούτων νὰ καλλιεργήσω.—**ὄσωπερ** καθόσον.

§ 25 - 26. **οὕτω περὶ πολλοῦ ποιῶμαι** τι ἀποδίδω τόσῃν μεγάλην σπουδαιότητα (σημασίαν) εἰς τι.—**καὶ τὴν ἄλλην οὐσίαν** καὶ προσέτι τὴν περιουσίαν μου.—**μάρτ. τούτων**, δηλ. τῆς διαγωγῆς μου ὡς πρὸς τὰς μορίας.—**ἐπιμελουμένους** (δηλ. τῶν μορίων) οἱ ὅποιοι ἐπιθεωρεῖτε τὰς μορίας (διὰ τῶν ἐπιμελητῶν· ἰδ. § 6 - 8).—**ἐπιγνώμονες**, οὗτοι ἴδιοι ἔργον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶχον νὰ ἐξακριβώσουν τὸ ποσὸν τοῦ ἐπὶ τῶν μορίων καρποῦ, ἵνα εὐρίσκηται ἀσφαλῆς κάπως βάσις διὰ τὴν πώλησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς πόλεως· τοὺς ἐπιγνώμονας ἐξέλεγον οἱ Ἀεροπαγῖται ἐξ ἑαυτῶν.—**ἐργάζομαι**, ἰδ. § 9 - 10.—**περὶ τὰς μορίας**, δηλ. τὰς κατεστραμμένας.—**χωρία γαῖαι, χώροι**.—**ἐζημίωσέ με ὡς ἐργαζόμενον** τὰ... ἡ καλλιέργεια τοῦ πλησίον τῶν σηκῶν χώρου ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ προστίμου· ἰδ. εἰσαγ. εἰς τὸν παρόντα λόγον.—**μικρὰς ζημίας**, ἐννοεῖ τὴν χρηματικὴν ποινήν, τὴν ὅποιαν ἐπέβαλλεν ὁ Ἄρειος πάγος εἰς ἐκεῖνον, ὅστις εὐρίσκετο ἔνοχος καλλιέργειας τοῦ πλησίον τοῦ σηκοῦ χώρου.—**τούς περὶ τοῦ σώματος κινδύνους** τοὺς κινδύνους τοὺς ἀπειλοῦντας τὴν (πολιτικὴν) ὑπαρξίν μου, τὸ ἄτομόν μου· ποῖοι κίνδυνοι ἠπέλουν τὸν κατηγορούμενον, ἐὰν κατέστρεφε μορίαν ἢ σηκόν;—**οὕτω περὶ οὐδενὸς ἡγοῦμαι** ἀποδίδω τόσῃν μικρὰν σημασίαν εἰς τι.—**τὰς πολλὰς ἐλάας**, τὰς ἐν § 24 μνημονευθείσας μορίας.—**μᾶλλον** εὐκολώτερον· διατί; (§ 24).—**οὕτω θεραπεύω τινὰ** τόσον πολὺ μεριμνῶ περὶ τινος.—**λαθεῖν (με) ἐξορῶξαντα** νὰ ἐκρυβώσω χωρὶς νὰ μεῖ ἴδουν.

§ 27. **κρεῖττον** συμφερότερον, ἀκινδυνότερον.—**ὡς τότε δυνάμενος** ὡς ἐὰν τότε (δηλ. ἐπὶ τῶν τριάκοντα) εἶχα (πολιτικὴν) ἐπιρροὴν (καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠδυνάμην νὰ παρανομήσω).—**ὡς νῦν διαβεβλημένος** ὡς ἐὰν τώρα (δηλ. ἐπὶ τῆς δημοκρατίας) ἔχω διαβληθῆ (καὶ

ὡς ἐκ τούτου ὀφείλω νὰ εἶμαι προσεκτικός).—**μᾶλλον ἐξῆν**, διότι ἐπὶ τῶν τριάκοντα οὐδεμία δικαστικὴ ἀρχὴ ὑφίστατο, ἰδίως δὲ ὁ Ἄρειος πάγος εἶχε καταλυθῆ.

§ 28. ἦν, ἀ' προσώπου.—**κακόνους εἰμί τινα** διάκειμαι δυσμενῶς (ἐχθρικῶς) πρὸς τινα, εἶμαι ἐχθρὸς τινος.—**περιέχει**, δηλ. τὸ **χωρίον· περιέχω** περιβάλλω.—**ἄερκτόν ἐστι** δὲν εἶναι περιφραγμένον.—**κάτοπτος** δυνάμενος νὰ παρατηρηθῆ, ὄρατός.

§ 29. **δεινὸν παράδοξον**.—**ἐπεργάζομαι** καλλιεργῶ ἱερὸν χώρον.—**καθίστημί τινα εἰς κίνδυνον** εἰσάγω τινα εἰς δίκην.—**ἐπιμελητῆς ἤρημένος**, δηλ. ὑφ' ὑμῶν, τῶν Ἀεροπαγιτῶν.—**ἀπογράφω** κατηγορῶ (ἐγγράφως).

§ 30-31. **πιστὸς ἀξιόπιστος**.—**περὶ ὧν αὐτοὶ σύνιστε** περὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια σεῖς οἱ ἴδιοι γνωρίζετε ἀκριβῶς.—**τὰ τοιαῦτ'...** = **ἀνασχέσθαι τῶν ἐμῶν ἐχθρῶν λεγόντων τὰ τοιαῦτα· ἀνασχέσθαι**, ἀόρ. β' ἀπρμφ. τοῦ **ἀνέχομαι·** ὁ ἀόρ. ἐν τῇ ὀριστικῇ **ἤνεσχόμην** ἠνέχθην.—**ἐνθυμοῦμαι ἐκ τινος** λαμβάνω τι ὑπ' ὄψει.—**ἐκ τῶν εἰρημένων**, δηλ. ὑπ' ἐμοῦ.—**καὶ ἡ ἄλλη πολιτεία** καὶ προσέτι ἡ διαγωγή μου ὡς πολίτου.—**καὶ τρ. καὶ εἰσφ. εἰσφέρων καὶ χ.**, εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκτὸς τῶν τακτικῶν φόρων, τοὺς ὁποίους κατέβαλλον οἱ πολῖται, ἐπεβάλλοντο καὶ πρόσθετοι χρηματικαὶ ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς πλουσιωτέρους ἐξ αὐτῶν, ὀριζομένους ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀρχόντων ἢ τῶν φυλῶν· αἱ ὑποχρεώσεις αὗται ἐκαλοῦντο **λητουργίαι·** ἡ δαπανηροτέρα ὅλων τῶν λητουργιῶν ἦτο ἡ **τριηραρχία·** ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὴν ὑπεχρεοῦτο εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους νὰ ἐξοπλίσῃ μίαν τριήρη, τὴν ὅποιαν παρελάμβανε παρὰ τῆς πόλεως· ἡ **εἰσφορὰ** ἦτο φόρος ἔκτακτος ἐπιβαλλόμενος ἐν καιρῷ πολέμου πρὸς πολεμικὰς παρασκευάς· ἡ δὲ **χορηγία** συνίστατο εἰς τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς καταβολὴν τῆς δαπάνης διὰ τὴν διατροφήν τοῦ χοροῦ τοῦ προοριζομένου διὰ τὰς τραγωδίας καὶ κωμωδίας ἢ τὰς θρησκευτικὰς ἐορτάς.—**τᾶλλα λητουργῶν**, ὡς ἄλλαι λητουργίαι ἀναφέρονται ἡ **γυμνασιαρχία**, ἡ **ἀρχιθεωρία** καὶ ἡ **ἐστίασις·** καὶ ἡ μὲν **γυμνασιαρχία** συνίστατο εἰς τὴν ὑποχρέωσιν πρὸς καταβολὴν τῆς δαπάνης διὰ τὸν ἐξωραϊσμόν τοῦ διὰ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας προωρισμένου χώρου καὶ διὰ τὴν ἐκγύμνασιν καὶ διατροφήν τῶν ἀθλητῶν· ἡ **ἀρχιθεωρία** εἰς τὴν ἀναδοχὴν τῆς δαι:ίνης τῆς ἀπαιτουμένης διὰ τὰς **θεωρίας**, τὰς ἐπισήμους

δηλ. ἀντιπροσωπείας τῆς πόλεως, τὰς ἀποστελλομένας εἰς τὰς τέσσα-
 ρας μεγάλας ἐθνικὰς ἐορτὰς καὶ εἰς τὴν Δῆλον καὶ εἰς ἄλλους ἱεροὺς
 τόπους· ἡ δὲ ἐστίασις ἦτο ἡ κατὰ διαφόρους ἐορτὰς παράθεσις δει-
 πνου ὑπὸ τοῦ ἐστιάτορος εἰς τοὺς φυλῆτας αὐτοῦ.—οὐδενὸς ἦττον
πολυτελῶς τῶν πολιτῶν μὲ ἐλευθεριότητα (γενναιοδωριάν) ἔχι ὀλι-
 γωτέραν ἀπὸ οἰονδήποτε ἐκ τῶν συμπολιτῶν μας.

§ 32 - 33. ταῦτα = ταύτας τὰς λητουργίας.—μετρίως ἐν τῷ
 προσήκοντι μέτρῳ (δαπανῶν δηλ. ὅτι ἦτο νόμιμον).—περὶ τῆς ἄλ-
 λης οὐσίας προσέτι περὶ τῆς περιουσίας μου.—ἐπικίνδυνον, ἐννοεῖ
 τοὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους οὐδεὶς θὰ ἐνήγεν αὐτόν,
 ἐὰν δὲν ἐλητούργει προθύμως.—πράξας = εἶ ἔπραξα.—καθίστημι
ἐμαυτὸν εἰς κίνδυνον ἐκθέτω τὸν ἑαυτὸν μου εἰς κίνδυνον (δηλ. εἰς
 δικαστικὴν δίωξιν).—τοῖς μεγάλοις, οἳ εἶναι αἱ ὑπ' ἐμοῦ μὲ μεγά-
 λην ἐλευθεριότητα ἐκτελεσθεῖσαι λητουργίαι.—τεκμηρίοις, κτηρμ. τε-
 κμήρια ἀποδείξεις.—περὶ τῶν μεγάλων προκειμένου περὶ τῶν μεγά-
 λων (δηλ. περὶ φυγῆς καὶ δημεύσεως τῆς περιουσίας).—περὶ ὧν =
 ταῦτα, περὶ ὧν.—περὶ ὧν κατηγορεῖ = (ταῦτα) ἃ κατηγορεῖ.

§ 34 - 35. βασανίζειν, οἱ δοῦλοι ὡς μάρτυρες ἐγίνοντο δεκτοὶ
 μόνον εἰς τὰς φονικὰς δίκας· εἰς τὰς λοιπὰς, διὰ τὰ εἶναι αἱ καταθέσεις
 τῶν ἀξιόπιστοι, ἔπρεπεν οὗτοι τὰ ὑποβληθῶν εἰς βάσανον.—ἰσχυρὸς
 ἀσφαλῆς.—οὐδὲν φάσκων πιστὸν εἶναι τοῖς θεράπουσι ἰσχυρίζο-
 μενος, ὅτι κανὲν ἀξιόπιστον δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς δούλους· ὅτι οἱ δοῦ-
 λοι διόλου δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι.—περὶ αὐτῶν προκειμένου περὶ ἑαυ-
 τῶν.—κατηγοροῦσι (=καταγορεύουσι) μαρτυροῦν καθ' ἑαυτῶν,
 ὁμολογοῦν τὸ ἐγκλημὰ των.—κατειπόντες, ἀφορ. β' μτχ. τοῦ καταγο-
 ρεῦω μαρτυρῶ ἐναντίον τινός.—τῶν παρόντων κακῶν, δηλ. τῶν
 βασάνων (μαστιγώσεων, στρεβλώσεων κ.τ.τ.).

§ 36 - 37. καὶ μὲν δὴ καὶ ὅμως.—σύννοϊδα ἐμαυτῷ συναισθά-
 νομαι (ἐδῶ : τὴν ἐνοχὴν μου).—τὴν αὐτὴν γνώμην σχεῖν (ὕμᾱς),
 δηλ. ὅτι οὗτος συναισθάνεται ὅτι ἀδίκως κατηγορεῖ.—ἄλλως τε καί,
 ἰδ. § 6-8 (σελ. 38).—εἰ ἔλεγον, οἱ δοῦλοι.—ἐξεγένετο = ἐξῆν.—
 τούτῳ εἰ μὴ ὡμολόγουν ἐὰν δὲν ἐβεβαίωνον (οἱ δοῦλοι) τοὺς λόγους
 τούτου.—οὐδεμιᾶ (ἂν) ζημία ἐνοχος ἦν, ἐὰν ἐκ τῆς βασάνου τῶν
 δούλων ἀπεδεικνύετο, ὅτι ὁ κατήγορος ψευδῶς κατηγορεῖ, εἰς οὐδεμίαν
 οὗτος τιμωρίαν ὑπέκειτο· ὑπεχρεοῦτο μόνον, ἐὰν οἱ δοῦλοι ἐβλάπτοντο

κατὰ τὴν βάσανον, νὰ ἀποζημιώσῃ τὸν δεσπότην αὐτῶν.— πρὸς ἐμοῦ πρὸς τὸ συμφέρον μου.

§ 38. ἐνθυμοῦμαι σκέπτομαι.— οἷς εἰς τούτους, διὰ τοὺς ὁποίους.— εἰκός (ἔστι) μᾶλλον πιθανώτερον εἶναι.— ἀκινδύνως, πρβλ. § 37 «οὐδεμιᾶ ζημία ἔνοχος ἦν».— ἔργον μετὰ τοσοῦτου κινδύνου πρᾶξις συνεπαγομένη τόσον μεγάλον κίνδυνον.— βοηθῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως προστατεύω τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως.

§ 39 - 40. γινώσκω σχηματίζω τὴν γνώμην.— ὄσφ οἱ τοιοῦτοι... = ὄσφ ἐπαιτιώτατοι καὶ ἀπορώτατοί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι τῶν κινδύνων, τοσοῦτω... μάλιστα ὅσον σοβαρώτεροι καὶ ἐπικινδυνότεροι εἶναι οἱ τοιοῦτοι δικαστικοὶ ἀγῶνες, τόσον περισσότερον...— φεύγουσι ζητοῦν ν' ἀποφύγουν (δίδοντες χρήματα εἰς τοὺς κατηγορούς).— οὐκ ἠξίουν, δηλ. φεύγειν· οὐκ ἀξιῶ δὲν κρίνω ἄξιον τοῦ ἑαυτοῦ μου (ἀξιοπρεπές).— διηλλάγην, ἀόρ. β' πθηκ. με μέσση σημ. τοῦ διαλλάττομαι συμφιλιώνομαι, συμβιβάζομαι.— τοιοῦτους, ὅπως τὸν Νικόμαχον.— ἐπιπέμπω τινά τινι ἐξαπολύω, ἐξερεθίζω τινὰ ἐναντίον τινός.

§ 41. ἄθλιος, ἰδ. § 15 - 16 (σελ. 39).— εἰ φυγᾶς... καταστήσομαι (κατασταίην) ἐὰν ἤθελον ἐξορισθῆ.— ἄπαις μὲν ὦν..., ἐρήμου δέ... γενομένου..., μητρὸς δέ... οὔσης..., πατρίδος δέ... στερηθεὶς αἰτίαις, αἰ μτχ. αἰτλγκ.: διότι δὲν ἔχω παιδιὰ, εἶμαι μόνος, τὸ σπίτι μου θὰ ἡρημώνετο, ἢ μητέρα μου θὰ ἔστερεῖτο τῶν πάντων (: δὲν θὰ εἶχε κανένα πόρον) καὶ ἐγὼ δι' αἰσχροτάτας κατηγορίας θὰ ἔστερούμην (μιᾶς) τοιαύτης (: μιᾶς τόσον ὥραίας) πατρίδος.— νενουμαχηκῶς... μεμαχημένος... παρασχών, μτχ. ἐνδοτικάι.

§ 42 - 43. ἀλλὰ γάρ, ἰδ. § 9 (σελ. 38).— ἐνθάδε, δηλ. ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Ἀρείου πάγου, ἐνθα δὲν ἐπετρέπετο παρέμβασις ἐκ τοῦ θέματος.— ὅ τι δεῖ τίς ἢ ἀνάγκη, διατὶ πρέπει.— διαγιγνώσκω, ἰδ. § 2 - 3 (σελ. 37).— ὄτου, ἀναφρκ. ἀντων. πτ. γνκ. γένους οὐδ. (ὅ τι, γνκ. οὔτινος ἢ ὄτου)· ὄτου ἔνεκα τίνος, διατὶ.— παραγενέσθαι, δηλ. κατὰ τὸ ἔργλημα.

2. ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ

§ 1. οὐ πολλοῦ δέω δὲν χρειάζομαι πολὺ, δὲν μοῦ λείπει πολὺ, σχεδόν.—**χάριν ἔχω τινὶ** χρεωστῶ χάριν εἰς τινα, εὐχαριστῶ τινα.—**ὁ ἀγών**, ιδ. 1, § 2-3 (σελ. 37).—**πρόφασις** αἰτία, ἀφορμή.—**ἐφ' ἧς** ἐπὶ τῆς ὁποίας στηριζόμενος.—**ἐπιδείκνυμι** ἀποδεικνύω.—**ἄξιον** οὕτως ὥστε νὰ εἶμαι ἄξιος.—**κίνδυνος** δικαστικὸς ἀγών, δίκη.

§ 2-3. **καίτοι** καὶ ὅμως.—**ἀποσχέσθαι**, ἀρ. β' ἀπρμ. τοῦ ἀπέχομαι ἀπέχω· ἂν ἀποσχέσθαι = ὅτι ἀπόσχοιτο ἂν.—**πονηρία** κακία, κακὴ πρᾶξις.—**τιμωρεῖται** ζητεῖ νὰ ἐκδικηθῇ.—**πῶποτε** ποτὲ ἕως τώρα.—**χρῶμαί τινι φίλω** ἔχω τινὰ φίλον.—**χρῶμαι** συμφορᾷ περιπίπτω εἰς συμφορὰν.—**δυστύχημα** ἐλάττωμα, βλάβη.—**ἐπιτηδεύματα** ἀρεταί.—**ἰῶμαι** θεραπεύω· ἐδῶ : ἐξουδετερῶνω, καλύπτω.—**ἐξ ἴσου** (= ἴσην) **τῇ συμφορᾷ** ὁμοίαν μὲ τὸ σῶμα ποῦ ἔχει τὴν συμφορὰν.—**καὶ τὸν ἄλλον βίον**, δηλ. τὸν ἠθικόν.—**διάξω**, δηλ. ὁμοίως πρὸς τὸν σωματικὸν βίον.—**διοίσω**, μέλλ. τοῦ διαφέρω.

§ 4-5. **ὑπὲρ ὧν** = **περὶ ὧν**.—**ὡς ἂν οἶόν τε**, δηλ. ἦ.—**διὰ βραχυτάτων (λόγων)** συντομώτατα.—**τὸ ἀργύριον** τὸ χορηγούμενον (εἰς τοὺς ἀδυνάτους) χρηματικὸν βοήθημα, τὸ ἐπίδομα.—**τῷ σώματι δύναμαι** σωματικῶς εἶμαι δυνατὸς (ἰσχυρός).—**τεκμηρίους**, κτγρμ· **τεκμήρια** ἀποδείξεις.—**ἐν τῇ τέχνῃ** = **ἐκ τῆς τέχνης**.—**σύνειμί τινι** συναναστρέφομαι τινα.

§ 6. **βίος** πόρος ζωῆς, τὰ μέσα πρὸς ζωὴν, περιουσία.—**τυγχάνει**, δηλ. ὧν.—**τρίτον ἔτος** τουτὶ ἐδῶ καὶ τρία ἔτη· νὰ συναφθῇ μὲ τὸ **τελευτήσασαν** (δηλ. τὸν βίον).—**θεραπεύω** περιποιῶμαι (κατὰ τὸ γῆρας), γηροκομῶ.—**ὠφελῶ βραχέα** παρέχω βραχεῖαν ὠφέλειαν, μικρὰ κέρδη.—**χαλεπῶς ἐργάζομαι** μὲ κόπον ἐξασκῶ.—**τὸν διαδεξόμενον** ἐκεῖνον, ὅστις μέλλει νὰ διαδεχθῇ, νὰ συνεχίσῃ (διὰ λόγριασμόν μου)· ἔννοεῖ δοῦλον παλούμενον συνήθως ἀντὶ 5-6 μνῶν.—**κτῆσασθαι** ν' ἀποκτήσω (δι' ἀγορᾶς), ν' ἀγοράσω.—**γίγνομαι ὑπὸ τινι** περιέρχομαι ὑπὸ τὸ κράτος (τὴν ἐξουσίαν) τινός : περιπίπτω εἰς τι.

§ 7-8. **ἔστιν** = **ἔξεστιν**.—**ἐρρωμένος** (πθτκ. πρkm. μετχ. τοῦ

ρώννυμι) ὡς ἐπίθ. : δυνατός, ἀκμαῖος.— πρεσβ... ἀφέλησθε = ἀφέλησθε (ἐμὲ) γιγνόμενον πρεσβύτερον καὶ ἀσθενέστερον.— περὶ τοὺς εἰς τοὺς.— κακὸν σωματικὸν ἐλάττωμα, ἀναπηρία.— ἔλεεινός ἄξιος οἴκτου, ἀξιολύπητος.— ἀγρίως ἀποδέχομαι τινα δεικνύομαι σκληρῶς (ἀπάνθρωπος) πρὸς τινα.— οἱ ὁμοίως ἐμοὶ διακειμένοι ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν ἰδίαν μὲ ἐμὲ κατάστασιν.— ἀπλῆ ἢ συμφορὰ μόνῃ ἢ ἀναπηρία.— εἰ... φαινοίμην λαμβάνων ἐάν... φανερὰ ἐλάμβανον· ἀντὶ τῆς εὐκτ. φαινοίμην ἀνεμένετο ὀριστικῆ ἐφαινόμην (διότι πρόκειται περὶ βεβαίου πράγματος), ἀλλ' ἐτέθη ἢ εὐκτ. κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τὴν ἐπομένῃν εὐκτ. ἀφαιρεθεῖην.— προσγιγνομαι προστίθεμαι.— εἰ... τοῦτ' ἀφαιρεθεῖην ἐάν ᾔθελον στερηθῆ τοῦτου (τοῦ ἐπιδόματος).

§ 9. καθίσταμαι χορηγὸς τραγωδοῖς ὀρίζομαι χορηγὸς διὰ τραγωδοῦς (δι' ἀγῶνα τραγωδίας)· ἡ χορηγία ἦτο μία ἐκ τῶν λητουργιῶν· ἰδ. 1, § 30 - 31 (σελ. 42).— ἀντίδοσις (τῆς οὐσίας) ἀνταλλαγὴ τῆς περιουσίας· πρὸς ἀποφυγὴν ἀδικιῶν κατὰ τὴν ἐπιβολὴν λητουργιῶν ἐγένετο τὸ ἐξῆς : ἐάν τις ἐνόμιζεν, ὅτι τὴν ἐπιβληθεῖσαν εἰς αὐτὸν λητουργίαν δίκαιον ἦτο ἄλλος πλουσιώτερος νὰ ἀναλάβῃ, εἶχε τὸ δικαίωμα οὗτος νὰ προκαλέσῃ τὸν πλουσιώτερον εἰς ἀντίδοσιν, δηλ. ἀνταλλαγὴν τῶν περιουσιῶν των· ἐκεῖνος τότε ὑπεχρεοῦτο ἢ νὰ ἀναλάβῃ τὴν λητουργίαν ἢ νὰ ἀνταλλάξῃ τὴν περιουσίαν του πρὸς τὴν τοῦ προκαλοῦντος.— δεινὸν παράλογον.— πονηρὸς ἄθλιος (οἰκονομικῶς).

§ 10. ἰπικὴ (τέχνη) ἐπιδειξιότης (ἰκανότης) εἰς τὸ ἵππεύειν.— μιμνήσκομαι τινας πρὸς τινα ἀναφέρω τι εἰς τινα.— οὐ πολὺς ὁ λόγος, δηλ. ἔσται.— δυστύχημα, ἰδ. § 2 - 3 (σελ. 45).— φιλοσοφῶ σκέπτομαι.— ὅπως πῶς.— ὡς ἀλυπότατα μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρους πόνους.— εἰς ἐγώ, δηλ. εἰμί.— ταύτην = τοῦτο (τὸ ἵππεύειν).— ῥαστώνη (ῥᾶστος) εὐκολία, ἀνακούφισις.— ἐξευρίσκω ἐξετάζω εὐρίσκω, ἐπινοῶ.— εἰς τὰς διὰ τὰς.— τῶν ἀναγκαίων (ὁδῶν), γιν. διαίρητι.

§ 11-12. ὕβρις ὑπερηφάνεια (προερχομένη ἐξ εὐπορίας).— ἀστράβη, κυρ. : ἀναπαυτικὸν ἐπίσαγμα (σάμαρι)· ἔπειτα— ὅπως ἐδῶ : ἡμίονος ἔχων τοιοῦτον ἐπίσαγμα.— ὀχοῦμαι ἵππεύω.— κτήσασθαι, ἰδ. § 6 (σελ. 45).— ὅτι ἐπειδὴ.— ἡτημένοι ἐζητημένοι, δανεισμένοι.—

δυνατός, ἐδῶ : ἰκανὸς σωματικῶς καὶ εὐπορος.—**μὴ** κατηγορεῖν, τοῦτο, καθὼς καὶ τὸ κατωτέρω **χρῆσθαι**, ἐξαρτ. ἐκ τοῦ πῶς οὐκ ἀτοπόν ἐστί.—**οἷς**... ἀμφοτέροις, δηλ. τῷ ἵππῳ καὶ ταῖς βακτηρίαις.

§ 13-14. διαφέρω τίνος τινι ὑπερβαίνω (ὑπερτερῶ) τινα κατὰ τι.—**κληροῦσθαι με τῶν ἐννέα ἀρχόντων** (γνκ. διαιρτκ.) νὰ ἐκλεχθῶ διὰ κλήρου μεταξὺ (ὡς εἰς ἐκ) τῶν ἐννέα ἀρχόντων· οἱ ἀρχοντες, ἰδίως οἱ ἀνώτεροι, ὤφειλον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι πάσης σωματικῆς βλάβης.—**δήπου βεβαίως**.—**οἱ θεσμοθέται**, οἱ ἐννέα ἀρχοντες ἐκαλοῦντο καταχρηστικῶς καὶ θεσμοθέται· εἰς τοὺς ἐννέα ἀρχοντας ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ κλήρωσις τῶν ἀρχόντων.—**ἀλλὰ γὰρ ἀλλὰ** δὲν θὰ γίνῃ τοῦτο· διότι.—**εὐ ποιῶν** καὶ καλὰ κάνει (ποῦ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν γνώμην μὲ σᾶς) : εὐτυχῶς.—**ὥσπερ ἐπικλήρου τῆς συμφορᾶς οὕσης** ὡς ἐὰν ἡ συμφορὰ ἦτο ἐπικληρὸς κόρη· **ἐπικληρὸς** ἐκαλεῖτο ἡ μονογενὴς θυγάτηρ, ἡ ὅποια ὀρφανὴ γινομένη ἐκληρονόμει ὅλην τὴν πατρικὴν περιουσίαν καὶ ἡ ὅποια, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ ἡ περιουσία εἰς ξένην οἰκογένειαν, ὤφειλε νὰ ὑπανδρευθῆ τὸν πλησιέστερον συγγενῆ της· ἂν δὲ πολλοὶ παρουσιάζοντο ἰσχυρίζομενοι, ὅτι ἦσαν πλησιέστατοι συγγενεῖς, ἐγένετο δίκη.—**ἀμφισβητήσων**, δηλ. **τῆς συμφορᾶς**· **ἀμφισβητῶ** τινος διεκδικῶ τι, ἰσχυρίζομαι ὅτι ἀνήκει τι εἰς ἐμέ.

§ 15-16. ὑβριστὴς ἀλαζών, θρασύς.—**ἀσελγῶς διακείμενος** = **ἀσελγὴς** αὐθάδης.—**ὥσπερ** (μετὰ μτχ.) ὡς ἐὰν.—**φοβερῶς ὀνομάζω** μεταχειρίζομαι φοβερὰς ὀνομασίας, λέξεις (ὅπως εἶναι αἱ λ. : **ὑβριστὴς, βίαιος, ἀσελγὴς**).—**ἀλλ' οὐ ταῦτα** (= τοῦτο) **ποιήσων** = καὶ οὐ μέλλων ἀληθῆ λέγειν.—**ἐὰν πάνυ πραόνως**, δηλ. ὀνομάσῃ· **πάνυ πραόνως** (= πρᾶως) ὀνομάζω μεταχειρίζομαι πολὺ ἡπίας ἐκφράσεις.—**διαγιγνώσκω** διακρίνω.—**ἐκχωρεῖ** εἶναι δυνατόν.—**ὑβρίζω** φέρομαι ἀλαζονικῶς, αὐθαδῶς.—**οἱ ἀπόρως διακείμενοι** οἱ ἄποροι.—**τῶν ἀναγκαίων**, ἐξ ὀνομαστκ. **τὰ ἀναγκαῖα** τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου.—**οἱ πιστεύοντες ταῖς ἑαυτῶν ῥώμαις** ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔχουν πεποιθήσιν εἰς τὰς δυνάμεις των.—**οἱ χρώμενοι νέαις ταῖς διανοαῖς** οἱ ἔχοντες νεανικὰ τὰ φρονήματα.

§ 17-18. **ἐξωνοῦμαι** ἐξαγοράζω.—**κίνδυνος** δικαστικὸς ἀγών.—**ἐξαμαρτάνουσιν ὁμοίως** ὁσάκις περιπίπτουν εἰς παράπτωμα ὁμοίως (ὡς καὶ οἱ νέοι).—**ἐπιτιμῶ τινι** ψέγω, κατακρίνω τινά.—**μηδέν**, δηλ. **κακόν**.—**ὑβρίζω**, ἐδῶ : βλάπτω, ἀδικῶ.—**ἔστιν** εἶναι δυνατόν.—

ἀμύνομαι ἀποκρούω.—τούς ὑπάρξαντας, δηλ. τῆς ὕβρεως· ὑπάρχω τῆς ὕβρεως κάμνω ἀρχὴν τῆς ἀδικίας.—περιγίγνομαι τινος ὑπερισχύω τινός.—σπουδάζω σοβαρῶς ὀμιλῶ.—παίζω χωρατεύω, ἀστείζομαι.—κωμωδῶ διακωμωδῶ, περιπαίζω.—καλὸν σπουδαῖον κατόρθωμα.

§ 19 - 20. ὡς ἐμέ πρὸς ἐμέ, εἰς τὸ ἐργαστήριόν μου.—πονηρός=; (§ 2 «πονηρία»).—ἐπιβουλεύω τινὶ ἐπιβουλεύομαι τινα.—ἐνθυμοῦμαι σκέπτομαι.—οὐδὲν οὐδόλως.—δημιουργὸς τεχνίτης.—ἐθίζομαι (εἶθισμαι) συνηθίζω, ἔχω τὴν συνηθειαν.—προσφοιτῶ συχναίζω.—σκυτοτομεῖον ἐργαστήριον σκυτοτόμου, ὑποδηματοποιοῦ.—ὅποι ἂν τύχη, δηλ. προσφοιτῶν.—ἐγγυτάτω πλησιέστατα.—οἱ κατεσκευασμένοι οἱ ἐγκαθιδρυμένοι, οἱ ἔχοντες τὸ ἐργαστήριόν των.—καταγιγνώσκω τινὸς πονηρίαν θεωρῶ τινα (ὡς) κακόν.—ἀμουγέπου κάπου, εἰς κάποιον μέρος.

§ 21 - 23. ἀλλὰ γὰρ ἀλλ' ἀρκετὰ ταῦτα· διότι.—ὅ τι δεῖ τίς ἢ ἀνάγκη, διατὶ πρέπει.—ἀκριβῶς λεπτομερῶς.—ὕμιν, ἀνήκει εἰς τὸ ἐνοχλεῖν.—τῶν εἰρημένων, δηλ. ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ.—ὑπὲρ=περί.—τὰ μέγιστα τὰ οὐσιωδέστατα, τὰ σπουδαιότατα (δηλ. ἡ πενία καὶ ἡ ἀναπηρία).—σπουδάζειν περὶ τῶν φαύλων ὁμοίως τούτῳ νὰ δεικνύῃ τις προθυμίαν (ζῆλον) διὰ πράγματα τόσον ὀλίγον σπουδαῖα, ὅσον οὗτος νοοῦνται τὰ ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀναπήρου λεχθέντα ἐν § 15 καὶ § 19.—διάνοια γνώμη.—οὐ μόνου, δηλ. τοῦ ὀβολοῦ.—μεταλαμβάνω τινὸς λαμβάνω μέρος ἐκ τινος, ἀπολαμβάνω τι.—τῶν ἐν τῇ πατρίδι, δηλ. ἀγαθῶν.—κοινῇ διὰ κοινῆς ἀποφάσεως.—ἀρχαί (δημόσια) ἀξιώματα.—δαίμων τύχη.—δείλαιος δυστυχής.—τῶν καλλίστων καὶ μεγίστων, δηλ. ἀγαθῶν (ἐν τῷ ἰδιωτικῷ καὶ δημοσίῳ βίῳ).—εἰ... ἀπεστερημένος εἶην, ἀντὶ ὀριστ. : εἰ... ἀπεστερημένος εἶμι (πρβλ. § 7-8 «εἰ... φαινοίμην λαμβάνων»).—προνοοῦμαι τινος λαμβάνω πρόνοιαν περὶ τινος.—ταύτη οὕτως.—τίθεμαι τὴν ψῆφον ψηφίζω, ἀποφασίζω.

§ 24 - 25. διὰ τί ἂν καὶ τύχοιμι τ. ὑμῶν; διατὶ ἄρα γε θὰ σὰς εὖριστα τοιοῦτους (δηλ. δυσμενεῖς πρὸς ἐμέ);—καθίσταμαι εἰς ἀγῶνα περιπλέκομαι εἰς δίκην.—ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν, διὰ τῆς πληρωμῆς μεγάλου προστίμου ἢ διὰ τῆς δημεύσεως τῆς περιουσίας.—πολυπράγμων ὁ ἀναμειγνύμενος εἰς πολλά, περίεργος, ραδιοῦργος.—φιλαπε-

χθήμων ὁ ἀγαπῶν νὰ κάμνη ἐχθρούς, φίλους.—τοῖς ἄλλοις, γένους οὐδ.—τοιαύταις ἀφ. τοῦ βίου τυγχάνω χρώμενος = τοιαύτας ἀφορμὰς τοῦ βίου κέκτημαι· ἀφορμὴ τοῦ βίου μέσα, κεφάλαιον πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων.—πρὸς τὰ τοιαῦτα = ὥστε τὰ τοιαῦτα πράττειν = ὥστε ὑβριστῆς καὶ βίαιος εἶναι.—γίγνομαι ἐν δυνάμει ἀποκτῶ δύναμιν (πολιτικὴν), ἐπιρροήν.—μετὰ τοῦ ὑμετέρου πλήθους μεθ' ὑμῶν τῶν δημοκρατικῶν.—ἐξόν=εἰ καὶ ἐξῆν.—μετ' ἐκείνων, δηλ. τῶν τριάκοντα.—ἀδεῶς ἀνευ φόβου, ἐν ἀσφαλείᾳ (ὡς πτωχὸς ἀνάπυρος).—πολιτεύομαι διάγω ὡς πολιτης, ζῶ.

§ 26 - 27. μὴ τύχοιμι ὑμῶν ὁμοίων (= ὁμοίως δυσμενῶν) εἶθε νὰ μὴ σᾶς εὕρω ὁμοίως δυσμενεῖς.—τοῖς πολλὰ ἡδικοκῶσι = οἷων ἔτυχον ὑμῶν οἱ πολλὰ ἡδικοκῶτες.—τὴν αὐτὴν ψῆφρον τίθεμαι ταῖς ἄλλαις βουλαῖς ψηφίζω (ἀποφασίζω) οὕτως, ὅπως αἱ βουλαὶ προηγουμένων ἐτῶν.—ὑπέχω εὐθύνας λογοδοτῶ.—οὕτως, ἐὰν δηλ. ψηφίσετε, ὅπως αἱ βουλαὶ τῶν προηγουμένων ἐτῶν.—γινώσκω κρίνω, ἀποφασίζω.—τούτων, δηλ. τῶν δικαίων.—ὑμῖν, ἀνήκει εἰς τὸ ἐξω τὴν χάριν.—τὴν χάριν τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην.—περιγίγνεσθαι τῶν ὁμοίων = πειρᾶσθαι νικᾶν (ἐν δικαστηρίῳ) τοὺς ὁμοίους.

3. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΙΤΟΠΩΛΩΝ

§ 1. πολλοί, νοῦνται φίλοι τῶν σιτοπωλῶν.—ἐν τῇ βουλῇ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ πρῶτον ἐγένετο ἡ καταγγελία κατὰ τῶν σιτοπωλῶν (ἰδ. εἰσαγ. εἰς τὸν παρόντα λόγον).—εἰ ὡς μάλιστα=εἰ τὰ μάλιστα καὶ ἂν ἀκόμη (ὅπερ ἀπίθανον).—ἀδικῶ παραβαίνω τοὺς νόμους.—οὐδὲν ἤττον οὐδὲ ὀλιγώτερον, ἐπίσης.—ποιοῦμαι τοὺς λόγους περὶ τίνος=κατηγορῶ τίνος.—ὄθεν πρόθεν, διὰ ποίους λόγους (αἰτίας).

§ 2. πρυτάνεις, οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ πεντήκοντα βουλευταί, οἱ ὅποιοι ἐπὶ 35 ἢ 36 ἡμέρας προήδρευον τῆς βουλῆς.—ἀπέδοσαν εἰς τὴν βουλήν περὶ αὐτῶν ἀφήκαν (ἐπέτρεψαν) τὴν περὶ αὐτῶν (τῶν σιτοπωλῶν) κρίσιν (ἀπόφασιν) εἰς τὴν βουλήν.—ὠργίσθησαν, ὑποκμ. : οἱ βουλευταί.—τῶν ρητόρων=τῶν βουλευτῶν.—ἄκριτος ὁ μὴ δικασθεὶς, ἀδίκαστος.—οἱ ἔνδεκα, οὗτοι ἦσαν συναρχία ἀποτελουμένη ἐκ δέκα ἀνδρῶν κληρουμένων ἐξ ἐκάστης φυλῆς, εἰς τοὺς ὁποίους συνηριθμεῖτο καὶ ὁ γραμματεὺς· εἶχον δὲ οὗτοι τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ καὶ ἐμερίμων περὶ ἐκτελέσεως τῶν ὑπὸ τῶν δικαστηρίων ἐπιβαλλομένων σωματικῶν ποινῶν.—ζημιῶσαι, καθαρῶς τελκ. ἀπαρμφ. ἐκ τοῦ παραδοῦναι· ζημιῶ τιμωρῶ.—δεινὸν ἐπικίνδυνον.—κρίνειν κατὰ τὸν νόμον, δηλ. διὰ παραπομπῆς τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν Ἡλιαίαν· διότι ἡ βουλή εἶχε δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ ποινὴν μέχρι 500 δραχμῶν· ἐὰν δὲ τὸ ἔγκλημα ἀπῆται μεγαλύτεραν ποινὴν, εἰσήγε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς ἡλιαστικὸν δικαστήριον.—γιγνώσκω, ἰδ. 2, § 27 (σελ. 49).

§ 3 - 4. ἐπεχείρουν, δηλ. τινὲς τῶν βουλευτῶν.—ὄτ' ἦν αὐτοῖς ἡ κρίσις=ὅτε αὐτοὶ (οἱ σιτοπῶλαι) ἐκρίνοντο· πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ δευτέρα συνεδρίασις τῆς βουλῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀπεφασίσθη νὰ παραπεμφθῇ ἡ ὑπόθεσις εἰς τὴν Ἡλιαίαν.—ἔργω ἐμπράκτως : διὰ τῆς στάσεως, τὴν ὁποίαν ἐτήρησα.—ἡσυχίαν ἄγω ἡσυχάζω, σιωπῶ.—βοηθῶ τοῖς νόμοις ὑποστηρίζω (ὑπερασπίζω) τοὺς νόμους.—ἠρξάμην, δηλ. κατηγορῶν τῶν σιτοπωλῶν ἐν τῇ βουλῇ.—δεδιῶς τὰς αἰτίας, διασάφησις τοῦ τούτων ἕνεκα· αἰταὶ δέ : διαβολαί.

§ 5. **ἀνάβηθι**, δηλ. εἰς τὴν πλησίον τοῦ βήματος τοῦ ρήτορος κειμένην ἔδραν.—**σύ**, ἀποτείνεται πρὸς τὸν προϊστάμενον τῶν κατηγορουμένων σιτοπωλῶν.—**ἄλλο τι οὖν (νομίζεις)** ἤ ; λοιπὸν δὲν ... ; —**ἀξιῶ** παραδέχομαι ὅτι εἶμαι ἄξιος.—**οἷς**, ὁ πληθ., διότι τό τι, εἰς ὃ ἀναφέρεται, περιληπτικόν.—**ἡ ζημία** ἢ προσήκουσα, ἡ νόμιμος τιμωρία.—**ἔγωγε** (δηλ. ἀξιῶ ἀποθανεῖν) μάλιστα.—**συνωνοῦμαι** συναγοράζω, ἀγοράζω μαζί με ἄλλους (συνεταιρικῶς).—**φορμός**, ἰδ. εἰσαγ. εἰς τὸν παρόντα λόγον.—**ῶν**, καθ' ἑλξιν ἀντί : **οὓς**.—**ἐξεῖναι**, δηλ. τινι συμπρίασθαι.—**τῶν ἀρχόντων**, δηλ. τῶν σιτοφυλάκων· περὶ τούτων ἰδ. εἰσαγ. εἰς τὸν παρόντα λόγον.

§ 6. **ἀποψηφίσασθαι... καταψηφίσασθαι**, δηλ. αὐτοῦ· **ἀποψηφίζομαι** τινος ἀθρώνω τινά.—**παρεσχόμεθα** ὑπεβάλλομεν (ἐν τῇ ἐγγράφῳ κατηγορία).

§ 7. **ἀπαγορεύων φαίνεται** εἶναι φανερὸν ὅτι ἀπαγορεύει : **ρητῶς ἀπαγορεύει**.—**κατὰ τῶν ἀρχόντων** ὡς πρὸς τοὺς ἄρχοντας.—**διὰ μακροτέρων ἐκτενέστερον**.

§ 8-9. **οὔτοι**, δηλ. οἱ σιτοπῶλαι.—**τὴν αἰτίαν**, δηλ. τοῦ **συνωνεῖσθαι**.—**εἰς ἐκείνους**, δηλ. τοὺς ἄρχοντας (τοὺς σιτοφύλακας).—**ἀναφέρω** ἀποδίδω.—**παρακαλῶ** προσκαλῶ.—**ἠρωτῶμεν**, δηλ. ἡμεῖς οἱ βουλευταὶ κατὰ τὴν β' συνεδρίασιν τῆς βουλῆς (§ 3).—**οἱ μὲν τέτταρες...** "Ανυτος δέ, οἱ σιτοφύλακες τοῦ Πειραιῶς ἦσαν πέντε· ἐκ τούτων ὁ "Ανυτος ἦτο σιτοφύλαξ καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ κατὰ τὸ παρόν.—**τίμιος** εἰς ὑψηλὴν τιμὴν, ἀκριβός.—**τούτων ὑπερβαλόντων ἀλλήλους καὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς** (= πρὸς ἀλλήλους) **μαχομένων** ἐπειδὴ οὔτοι (οἱ σιτοπῶλαι) προσέφερον (εἰς τοὺς σιτεμπόρους) ἀνωτέραν τιμὴν καὶ ἐφιλονίκουν μεταξὺ των (περὶ τοῦ τίς θὰ πλειοδοτήσῃ).—**παρὰ τούτων**, δηλ. τῶν σιτοπωλῶν.—**ῶνουμένοις**, δηλ. τὸν σῆτον.—**ἄξιος** εὐθνήγος.—**τούτους**, δηλ. τοὺς σιτοπῶλας.—**δεῖν**, ἐκ τοῦ ἔλεγε.—**ὀβολῶ** κατὰ ἓνα ὀβόλον.—**κατατίθεμαι** ἀποθηκεύω.—**ἀλλήλοις ἀντωνεῖσθαι**=**ὑπερβάλλειν ἀλλήλους**.—**τῆτες** (ἐπίρρ.) κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος.

§ 10. **ἐὰν ὡς μάλιστα καὶ ἂν ἀκόμη** (ὑπερ ἀπίθανον).—**περὶ τούτων** (δηλ. τῶν πραγμάτων) **περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως**.—**τούτων**, δηλ. τῶν ἀρχόντων.—**περὶ ῶν**, δηλ. πραγμάτων (ὡς ἐδῶ περὶ σίτου).—**διαρρήδην** ρητῶς, σαφῶς.—**δίδωμι δίκην** τιμωροῦμαι.

§ 11 - 12. ἀλλὰ γὰρ ἀλλ' ὅμως.—ἐλεοῦμαι ἐπὶ τινι τυγχάνω ἐλέους (συγγνώμης) διὰ τι.—ἐπ' εὐνοίᾳ τῆς πόλεως ἐξ ἀγάπης πρὸς τοὺς πολίτας, διὰ τὸ συμφέρον τῶν πολιτῶν.—περιφανῆς καταφανῆς, πειστικός.—τῆς αὐτῆς τιμῆς, γιν. τοῦ τιμήματος.—ἐπιλείπει τινα ὁ σῖτος ἐξαντλεῖται εἰς τινα ὁ σῖτος.

§ 13. δεινὸν παράδοξον.—εἰσφορὰν, περὶ αὐτῆς ἰδ. 1, § 30 - 31 (σελ. 42).—εἴσεσθαι, μέλλ. τοῦ οἶδα.—ἐφ' οἷς δι' ὅσα.—καὶ λαθεῖν...=καὶ (ἀ) συνέφερον αὐτοῖς λαθεῖν (ποιοῦσι) καὶ ὅσα εἶχον συμφέρον αὐτοὶ νὰ κάμνουν κρυφά.—ἐπ' εὐνοίᾳ τῇ ὑμετέρᾳ = ἐπ' εὐνοίᾳ ὑμῶν.—τάναντία αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συμφέρει τὰ συμφέροντα αὐτῶν εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν ἄλλων πολιτῶν.

§ 14 - 15. οὕτω ἄσμενοι μὲ τόσῃν χαρὰν.—λογοποιῶ πλάττω, ἐπινοῶ.—τὰς ναῦς, ἐδῶ : τὰ σιταγωγὰ πλοῖα.—διεφθάρθαι, ἐκ τῆς τρικυμίας.—ἐκπλεούσας, ἐκ τοῦ Πόντου ἢ ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου.—ἐμπόριον ἐμπορικὸς λιμὴν.—τὰς σπονδάς, νοεῖται ἢ Ἀνταλκίδειος εἰρήνη (387 π.Χ.).—ἀπορρηθῆσθαι, μέλλ. παθητ. ἀπαρεμφ. τοῦ ἀπαγορεύω διαλύω, ἀκυρώνω.—εἰς τοῦτ' ἔχθρας, δηλ. πρὸς ὑμᾶς.—καιρὸς κρίσιμος περίστασις.—ἀναρπάζω (τὸν σῖτον) κάμνω ἀναρπαστον τὸν σῖτον (καὶ τὸν ἀποθηκεύω).—διαφέρομαι περὶ τῆς τιμῆς συζητῶ περὶ τῆς τιμῆς, «παζαρεύω».—ἀγαπῶ μένω εὐχαριστημένος.—ὀποσουτινοσοῦν, γεν. τοῦ τιμήματος : εἰς ὅσηνδῆποτε τιμὴν (ὅσα - ὅσα).

§ 16. οὕτω γιγνώσκω τοιαύτην γνώμην σχηματίζω (μορφώνω).—κακόνοια δυσμένεια, ἐχθρότης.—τὰ ὄνια τὰ πράγματα ποὺ πωλοῦνται εἰς τὴν ἀγορὰν.—ἀγορανόμοι, ἄρχοντες, 5 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ 5 εἰς τὸν Πειραιᾶ, οἱ ὅποιοι ἐφρόντιζον νὰ πωλοῦνται τὰ ὄνια εἰς τὴν ἀγορὰν καθαρὰ καὶ ἀνόθευτα.—τέχνη ἐπάγγελμα.—χωρὶς ξεχωριστά, ἰδιαιτέρως.—ἀποκληρῶ ἐκλέγω διὰ κλήρου.—τὴν μεγίστην δίκην λαμβάνω παρά τινος τιμωρῶ τινα διὰ τῆς ἐσχάτης τῶν ποινῶν (δηλ. ;).—ἐπικρατῶ τινος ὑπερισχύω τινός' ἐδῶ : καταστέλλω τι.—ὀπότε ἀφοῦ.—φυλάττειν, δηλ. τοὺς ἀδικοῦντας.

§ 17 - 18. ἀπογιγνώσκω τινὸς ἀθώωνω τινα.—ὁμολογούντων=εἰ καὶ ὁμολογοῦσιν.—ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι ὅτι συνεννοοῦνται καὶ συνεταιρίζονται ἐναντίον τῶν ἐμπόρων (διὰ ν' ἀγο-

ράζουν εὐθηνὰ καὶ πωλοῦν ἀκριβὰ τὸν σῖτον. — ἐπιβουλεύειν τοῖς εἰσπλέουσι ὅτι τηρεῖτε ἐχθρικὴν στάσιν ἀπέναντι τῶν ἐμπόρων, οἱ ὅποιοι εἰσάγουν τὸν σῖτον (: ἀπέναντι τῶν εἰσαγωγέων). — ἄλλην τινὰ ἀπολογία, πλὴν τῆς ὁμολογίας. — ἔχω (μετ' ἀπαρμφ.) = ; — ἐπιτιμῶ τινι, ἰδ. 2, § 17 - 18 (σελ. 47). — ἐφ' ὑμῖν (δηλ. ἦν ἄν) δικαίωμά σας θὰ ἦτο. — ὀποτέροις, δηλ. τοῖς κατηγοροῖς ἢ τοῖς κατηγορουμένοις. — καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον καταδικάζω τινὰ εἰς θάνατον. — ἐχόντων ταύτην τὴν αἰτίαν οἱ ὅποιοι κατηγοροῦντο διὰ τοῦτο (ὅτι δηλ. συνηγόραζον τὸν σῖτον). — ἀρνούμενων καὶ μ. παρεχομένων ἄν καὶ ἤρνούοντο (τὴν ἐνοχὴν των) καὶ παρουσίαζον μάρτυρας (περὶ τῆς ἀθωότητός των). — πιστὸς πειστικὸς. — μᾶλλον παρὰ τῶν ἀρν., ὡς β' ὅρος τῆς συγκρίσεως : ἢ παρὰ τῶν ὁμολογούντων.

§ 19 - 20. καὶ μὲν δὴ ἄλλ' ὅμως, καὶ ὅμως. — περὶ τῶν τοιούτων, δηλ. πραγμάτων ὑποθέσεων (ἦτοι περὶ τοῦ σίτου). — κοινότατοι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς ἐν τῇ πόλει προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν κατοίκων τῆς πόλεως. — πεύσονται, μέλλ. τοῦ πυνθάνομαι. — περὶ αὐτῶν, τῶν σιτοπωλῶν. — κόσμιος εὐπειθὴς εἰς τοὺς νόμους, νομοταγής. — πολλὴν ἄδειαν ψηφίζομαί τινι παρέχω διὰ τῆς ψήφου μου εἰς τινὰ πλήρη ἐλευθερίαν. — ἔνεκα τῶν παρεληλυθότων, δηλ. ἀμαρτημάτων. — ἔσονται, ὑποκμ. : οἱ λοιποὶ σιτοπῶλαι. — μόγις μόλις, ὀπωσδήποτε. — ἐκ ταύτης, ἢ ἐκ ἔνεκα. — τέχνη, ἰδ. § 16. — ἀγωνίζομαι περὶ τοῦ σώματος εἰσάγομαι εἰς δίκην καὶ κινδυνεύω νὰ καταδικασθῶ εἰς θάνατον. — κινδυνεύω περὶ τῆς ψυχῆς διακινδυνεύω τὴν ζωὴν μου.

§ 21. ἀντιβολῶ παρακαλῶ. — τῶν πολιτῶν, οἱ = τούτους τῶν πολιτῶν, οἱ. — οἱ... ἀπέθνησκον, νοοῦνται οἱ τιμωρηθέντες σιτοφύλακες (πρβλ. § 16). — ἐφ' οὓς συνέστησαν, πρβλ. § 17 « ἐπὶ τοὺς ἐμπόρους συνίστασθαι ». — οἷς = τούτοις δέ, δηλ. τοῖς ἐμπόροις. — χαρίζομαί τινι εὐχαριστῶ τινι. — αὐτούς, τοὺς ἐμπόρους. — κάπηλοι μικροπωληταί: ὁ ρήτωρ περιφρονητικῶς ἀποκαλεῖ οὕτω τοὺς σιτοπώλας.

§ 22. ὅ τι δεῖ τίς ἢ ἀνάγκη, διατὶ πρέπει. — ὅτου, ἀντωνυμία ἀναφρ. πτ. γνκ. γένους οὐδ. (ὅ τι, γνκ. οὔτινος ἢ ὅτου) ἢ γενκ. ὅτου δηλοῖ τὴν αἰτίαν = ἔνεκα τίνος.

